

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1384/2014. számú ügyben**

Előadó: dr. Haidegger Marianna
dr. Lux Ágnes

Az eljárás megindulása

2011 júliusában a 1257/2011. Korm.határozat fogadta el a Kormány az intézmény férőhelykiváltásról (de-institucionalizáció) szóló stratégiáját, amelynek tervezett időtartama 30 év. A stratégiában a gyermekvédelmi gondoskodás vonatkozásában, az intézményi elhelyezéssel szemben egyértelmű preferenciát kap a nevelőszülői ellátás, amely megfelel az európai elvárásoknak is. Annak vizsgálatára, hogy a *nevelőszülői rendszer* felkészült-e erre a jelentős szemléletbeli és strukturális változásra – gyermekvédelmi szakemberekkel folytatott szakmai konzultációt követően – az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) 18. § (4) bekezdése értelmében, különös tekintettel arra, hogy az Ajbt. 1.§ (2) bekezdésének a) pontja szerint *az alapvető jogok biztosa tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére*, hivatalból vizsgálatot indítottam. A gyermekvédelmi rendszer átalakításával összefüggésben, átfogó vizsgálatot folytattam a gyermekvédelmi gyámság jogintézményének átalakítása tekintetében is (AJB-1380/2014.).

Ennek során, az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja szerint tájékoztatást kértem az emberi erőforrások miniszterétől, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet főigazgatójától, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjétől, Budapest Főváros Önkormányzatának Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatának igazgatójától, az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ (OBDK) főigazgatójától, a Nevelőszülők Országos Független Érdekvédelmi Szakszervezete elnökétől, az UNICEF Magyar Bizottság ügyvezető igazgatójától, a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, valamint a Fészek Gyermekvédő Egyesület elnökétől.

Az érintett alapvető jogok és elvek

- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Magyarország külön intézkedésekkel védi [...] a gyermekeket [...]”*[Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés] és *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés]

Alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény
- az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.)
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

A megállapított tényállás

I. A vizsgálat nemzetközi háttere és indoklása

1. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye egyik alapvetésének tekinthető 3. cikk, szerint *„a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek (legfőbb) mindenk felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.”*

Az Egyezmény 20. cikke a családjuktól megfosztott gyermekek jogainak védelme vonatkozásában rögzíti, hogy „*minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.*”

2. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (továbbiakban Bizottság), a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásának monitorozása során arra a felismerésre jutott, hogy az érintett döntéshozók és jogalkalmazók sem a szakpolitikákban, sem a gyakorlatban gyakran nem veszik megfelelően figyelembe a családokat és gyermekeket érő kihívásokat, nehézségeket. A gyermekek jogai és a jogok alkalmazásának gyakorlata között fennálló jelentős eltérések felismerése arra ösztönözte a Bizottságot, hogy a 2005-ben megrendezett Általános vitanapját¹ a családjukon kívül nevelkedő gyermekek témakörének szentelje. Az említett vitanap eredményeképpen a Bizottság kulcsfontosságú javaslatot tett, és felhívta a nemzetközi közösséget, a részes államokat, az ENSZ szakosított szervezeteit, a civil szervezeteket, szakértőket, egyetemi oktatókat arra, hogy közösen dolgozzanak ki olyan nemzetközi szabályokat, amelyek szakértő útmutatást biztosítanak az államok és felelős szerveik számára a Gyermekjogi Egyezmény gyakorlati alkalmazásának elősegítése érdekében.

A Bizottság vitanapjáról szóló jelentésében aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a gyermekeket szisztematikusan intézetekben helyezik el. A Bizottság nyugtázta, hogy általános egyetértés mutatkozott abban, hogy a gyermek harmonikus fejlődéséhez a családi környezet biztosítja a legjobb lehetőségeket, de találni kell elhelyezési módokat a család és az intézeti nevelés között is. Ilyen lehetőség lehet a szűk illetve a tágabb értelemben vett családnál történő hagyományos elhelyezés, a nyitott ellátó központok, a nappali vagy éjszakai ellátás, a sürgősségi elhelyezés, az átmeneti tartózkodást biztosító más megoldások.

A szüleiktől elszakított gyermekek tekintetében a Bizottság több ajánlásában kiemelte az egyéni bánásmód elvét. Minden gyermek egyedi, és a szülőktől való elszakítást és az otthonon kívüli gondozásban való elhelyezést esetről esetre kell megfontolni. Nincs olyan megoldás, amely minden helyzetre alkalmazható lenne. A Bizottság örömmel üdvözölte azt a fontos és alapvető elismerést, amit az „*Útmutató a gyermekek alternatív gondozásához*”² című dokumentum elfogadásával az ENSZ Közgyűlése 2009. november 20.-án, a Gyermekjogi Egyezmény létrejöttének 20. évfordulóján tett.

Az Útmutató ajánlást tartalmaz az alternatív gondoskodásba kerülés megelőzése vonatkozásában is, úgy mint: a gyermekeknek a családjuktól történő elválasztása megelőzésére tett erőfeszítések részeként az egyes országoknak mindent meg kell tenniük azért, hogy megfelelő, és kulturális szempontból is érzékeny intézkedéseket hozzanak, hogy támogatást nyújtsanak azon családok számára, akik lehetőségeit, gondozási képességeit olyan tényezők korlátozzák, mint valamilyen fogyatékoság, túlzott kábítószer és alkoholfogyasztás, az őslakos és a kisebbségi családokkal szembeni diszkrimináció; hogy megfelelő gondoskodást és védelmet biztosítsanak a különösen veszélyeztetett gyermekeknek; és tegyenek kiemelt erőfeszítéseket a gyermek, avagy a szülők bármilyen státuszával összefüggésben megnyilvánuló diszkrimináció ellen, beleértve a szegénységet is.

Az alternatív gondoskodással kapcsolatos valamennyi döntésnek teljes mértékben figyelembe kell vennie, hogy – elvileg – az a legkívánatosabb megoldás, ha a gyermek a lehető legközelebb marad a szokásos lakóhelyéhez annak érdekében, hogy lehetővé váljon a kapcsolattartás és a mielőbbi családba történő visszahelyezés, és hogy minimálisra csökkenjen a gyermek oktatásában, valamint egyéb pl. kulturális és szociális tevékenységeiben okozott törés.

¹ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/discussion2012.htm>

² <https://www.ajbh.hu/documents/10180/122652/Alternat%C3%ADv+gondolkod%C3%A1s+a+gyermekek%C5%91+%26%23x2013%3B%20%C3%BAtmutat%C3%B3.pdf/adeddbf2-8efb-47f8-ac70-4614a0ebfcd8?jsessionid=DBDEB125B452B3667DC7F97D73881032?version=1.0>

Az alternatív gondozásban részesülő gyermekekkel kapcsolatos döntések meghozatala során kellő figyelmet kell szentelni annak, hogy rendkívül fontos a gyermekek számára a stabil otthon biztosítása, továbbá az, hogy kielégítésre kerüljön a gyermekek azon alapvető szükséglete, hogy a gondozóikhoz biztonságot és állandóságot jelentő kötődés alakulhasson ki.

A gyermekek családból történő kiemelését, mint legvégső megoldást kell alkalmazni, és – ha lehetőség van rá –, akkor ez az elhelyezés legyen ideiglenes, vagy a lehető legrövidebb ideig tartó. A családból való kiemeléssel kapcsolatos döntéseket rendszeresen felül kell vizsgálni, és amikor már megszűnt, avagy megoldódott a családból történő kiemelés eredeti oka, akkor a gyermeknek meghatározott értékelési szempontok szem előtt tartása mellett, a vér szerinti családba történő visszatérése szolgálja a legfőbb érdekét.

A szegénység és rossz szociális helyzet, illetve a szegénységnek közvetlenül és kizárólagosan betudható körülmények, önmagukban, soha nem szolgálhatnak okként a gyermeknek a családból való kiemelésére, alternatív gondozásba vételére, illetve a családba való visszahelyezés akadályának, hanem ezekre az okokra olyan jelzésként kell tekinteni, amelyek azt mutatják, hogy a családnak ilyen irányú támogatásra van szüksége.

A családnak és a gyermeknek a családba való visszatérésére történő felkészítése és támogatása érdekében a gyermek helyzetét olyan, megfelelő szempontok alapján kijelölt személynek, illetve csapatnak kell elemeznie, akiknek módja van multidiszciplináris tanácsadási lehetőségek igénybevételére. Ezt az elemző tevékenységet a különböző érintett szereplőkkel (a gyermek, a család, az alternatív gondozást biztosító személy) folytatott konzultációk keretében kell elvégezni, annak érdekében, hogy megfelelő döntést lehessen hozni arról, hogy van-e lehetőség a gyermek hazagondozására, és hogy mindez a gyermek legfőbb érdekét szolgálja-e, továbbá annak eldöntésére, hogy mindehhez milyen lépések megtételére van szükség, és kiknek az ellenőrzése alatt.

II. A megkeresett szervek válaszai

1. Az *Emberi Erőforrások Minisztériumának szociális és családügyért felelős államtitkára a nevelőszülők számára és regionális eloszlásukra vonatkozó kérdésemre adott tájékoztatása szerint* a Központi Statisztikai Hivatal Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (továbbiakban: KSH OSAP) előzetes adatai alapján, 2013. december 31-én a hazánkban működő nevelőszülők száma 5753 fő, közülük 293 fő hivatásos nevelőszülőként tevékenykedett. Megállapítható, hogy egy év alatt a nevelőszülők összlétszáma 207 fővel emelkedett (2012. december 31-én 5546 fő volt), ezen belül a hivatásos nevelőszülők száma 20 fővel csökkent, a „hagyományos” nevelőszülőké pedig 227 fővel nőtt. A nevelőszülők lakóhelye szerinti területi eloszlásról nincs KSH OSAP adatgyűjtés, a nevelőszülői hálózat működtetőjének székhelye szerinti megyei és fővárosi szintű bontásban folyik adatgyűjtés. (A 2013. december 31-ei állapotra vonatkozó KSH OSAP előzetes országos és megyei, fővárosi bontású adatokat a Jelentés mellékletének 1. számú táblázata tartalmazza.)

A tárca tavalyi év áprilisában felkérte a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot (továbbiakban: SZGYF) adatgyűjtő, adatelemző tevékenység végzésére. Az SZGYF az alábbiakban bemutatott adatkörökben negyedévente nyújt tájékoztatást a szaktárca felé annak érdekében, hogy az ágazatirányítás a lehető legfrissebb információk ismeretében végezhesse feladatait, és nyomon követhesse a 2014. január 1-jén hatályba lépett jogszabály-módosítások hatását. Az SZGYF a március 31-ei, június 30-ai, szeptember 30-ai és december 31-ei állapotnak megfelelően tájékoztatást nyújt

- az állami fenntartású nevelőszülői hálózatok által működtetett nevelőszülők számáról, a nevelőszülőknél biztosított engedélyezett férőhelyek számáról, az engedélyezett férőhelyszámokon belül az üres férőhelyek számáról, megyei/fővárosi bontásban és országosan összesítve;

- az állami fenntartású gyermekotthonok engedélyezett férőhelyeinek számáról, az engedélyezett férőhelyszámokon belül az üres férőhelyek számáról, gyermekotthon-típusonként, valamint megyei/fővárosi bontásban és országosan összesítve;
- az állami fenntartású intézmények által működtetett utógondozói ellátást nyújtó férőhelyek számáról, valamint az engedélyezett férőhely számokon belül az üres férőhelyek számáról és az SZGYF vagyonkezelésében lévő férőhelyek számáról, ezen belül az üres férőhelyek számáról.

Az SZGYF az előbbieken mellett az egyes negyedévek folyamán tájékoztatást nyújt

- a gyermekvédelmi szakellátásba újonnan bekerülő gyermekek számáról, megyei/fővárosi bontásban és országosan összesítve;
- az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek gondozási helyének gondozási forma szerinti megoszlásáról, ezen belül a 12 év alatti gyermekek gondozási helyéről, megyei/fővárosi bontásban és országosan összesítve;
- a nevelésbe vett gyermekek gondozási helyének gondozási forma szerinti megoszlásáról, ezen belül a 12 év alatti gyermekek gondozási helyéről, megyei/fővárosi bontásban és országosan összesítve.

A fenti adatokat az SZGYF-nek a negyedévet követő hónap 20. napjáig, a 2014. év I. negyedéves adatait 2014. május 20-áig kellett megküldenie. A fentiek alapján a szaktárca folyamatosan nyomon követi a nevelőszülői ellátás alakulását, így lehetőség van a gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek igényével összevetni azt.

Arra vonatkozó kérdésekre, hogy *hány gyermek él nevelőszülői ellátásban* az államtitkár válaszában a KSH OSAP adatok alapján kifejtette, hogy 2007 óta folyamatosan emelkedik a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek száma (kivéve 2009-ben, amikor minimális csökkenés volt megfigyelhető az előző évhez képest). (2. számú táblázat). Azonban a kiskorú szakellátottak létszámának emelkedése mellett is fokozatosan nő a nevelőszülőnél elhelyezett gyermekek száma és aránya. (3. számú táblázat).

Megállapítható tehát, hogy a nevelőszülői elhelyezés prioritása a gyermekvédelmi rendszerben már évek óta érvényesül. Az utóbbi két évet vizsgálva a KSH OSAP 2013. évi előzetes adatai szerint az látszik, hogy a nevelőszülőnél elhelyezettek aránya tovább javult az előző évekhez képest. 2013. december 31-én a gyermekvédelmi szakellátásban részesülők száma 21.628 fő volt (kiskorúak és nagykorúak együtt), közülük 13.425 fő, azaz az összes ellátott 62,22%-a nevelőszülői elhelyezésben részesült. 2012. december 31-én a szakellátásban részesülő kiskorúak 61,41%-a (11.339 fő), 2013. december 31-én 63,82%-a (11.918 fő) élt nevelőcsaládban. Ugyanezen időpontokban külön vizsgálva a három éven aluli, egészséges gyermekek nevelőszülőnél és intézményben történő elhelyezésének arányát, megfigyelhető, hogy az elmúlt években folyamatosan csökkent az intézményben elhelyezett, kizárólag életkoruk miatt különleges szükségletű gyermekek száma és aránya. 2011. december 31-én a három éven aluli, egészséges szakellátottaknak 29,30%-a (401 fő), 2012. december 31-én 25,28%-a (380 fő), 2013. december 31-én 15,39%-a (281 fő) élt gyermekotthonban vagy a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) hatálya alá tartozó intézményben.

A fogyatékossgal élő gyermekvédelmi gondoskodásban lévő gyermekek elhelyezésének mutatóit tekintve is pozitív a tendencia. A 2011. december 31-ei KSH OSAP adatok szerint a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek közül (18.287 fő) a fogyatékossgal élő gyermekek száma 3158 fő. Közülük 44,1% (1393 fő) nevelőcsaládban: 49,7% (1567 fő) gyermekotthonban nevelkedett: 6,2%-ukról (198 fő) pedig az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékos személyek ápoló-gondozó otthonában gondoskodtak. Ehhez képest a 2013. december 31-ei KSH OSAP előzetes adatok szerint a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek közül a fogyatékos gyermekek száma 3140 fő, további 24 fő autista.

Közülük 49,2% (1544 fő és 8 fő autista gyermek) nevelőcsaládban, 45,3% (1424 fő és 11 fő autista gyermek) gyermekotthonban nevelkedik, 5,5%-ukról (188 fő és 5 fő autista gyermek) pedig az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékos személyek ápoló-gondozó otthonában gondoskodnak. A *nevelőszülők képzésére (tananyag, óraszám) vonatkozóan* a szaktárca államtitkára arról tájékoztatót, hogy a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló nevelőszülők képesítési előírására és továbbképzési kötelezettségére összetett jogi szabályozás vonatkozik. A 2014. január 1-jétől hatályos szabályozás értelmében a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló személynek legalább 500 óras képzésben szerzett, az Országos Képzési Jegyzékben (továbbiakban: OKJ) szereplő nevelőszülő szakképesítéssel kell rendelkeznie. A szabályozás célja a nevelőszülői tevékenység professzionalizálása annak érdekében, hogy a családjukból hatósági intézkedéssel kiemelt gyermekek és utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek ellátásának minősége tovább javuljon, valamint a nevelőszülők felkészülten tudjanak megbirkózni az egyre komplexebb kihívásokkal. A megváltozott szakképesítési előírás alkalmazását, az arra való felkészülést átmeneti rendelkezések biztosítják. E rendelkezések a szakképesítés megszerzésére teljesíthető határidőt tartalmaznak, és többféle lehetőséget biztosítanak a nevelőszülőknek. A szabályozás e módon törekszik segíteni a már működő nevelőszülőket, a tevékenység iránt érdeklődőket és a férőhelyek fejlesztését is. A nevelőszülői képesítés megszerzésére vonatkozó, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyvt.) 165. §-ában foglalt átmeneti rendelkezés az alábbiakban foglalható össze:

a. A 2013. december 31-én nevelőszülői feladatokat ellátó, 2014. január 1-jétől nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyba átkerülő nevelőszülőkre vonatkozó szabályozás

A törvény erejénél fogva nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyba 2014. január 1-jével átkerülő nevelőszülőknek 2016. december 31-éig – két év alatt – kell megszerezniük a nevelőszülő szakképesítést. Mentésül azonban a képzés elvégzése alól az a személy, aki 2013. december 31-én a korábbi OKJ-s (300 órás) nevelőszülő képesítéssel rendelkezik, aki nevelőszülőként legalább tíz éve folyamatosan jogviszonyban áll, vagy nevelőszülői jogviszonyban áll és a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt öt éven belül eléri.

b. A 2014. január 1-je és 2016. december 31-e között újonnan nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt létesítő személyekre vonatkozó szabályozás

E személyi kör két lehetséges közül választhat: a nevelőszülő OKJ-s, legalább 500 órás nevelőszülő szakképesítéssel rendelkezve köt megállapodást a működtetővel, vagy a 2013. december 31-én hatályos, a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbefogadás előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról szóló 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendeletben (a továbbiakban: nevelőszülői tanfolyami rendelet) meghatározott 60 órás nevelőszülői tanfolyam eredményes elvégzését igazoló tanúsítvány birtokában köt megállapodást a működtetővel, és vállalja, hogy a foglalkoztatásának megkezdésétől számított két éven belül a legalább 500 órás nevelőszülő OKJ-s szakképzést eredményesen elvégzi.

c. A 2016. december 31-ét követően újonnan nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt létesítő személyekre vonatkozó szabályozás

E személyi kör vonatkozásában szintén két eset lehetséges: a nevelőszülő OKJ-s, legalább 500 órás nevelőszülő szakképesítéssel rendelkezve köt megállapodást a működtetővel, vagy a nevelőszülő az OKJ-s nevelőszülő szakképzés első modulzáró vizsgájának sikeres letételét követően köt megállapodást a működtetővel és vállalja, hogy a foglalkoztatásának megkezdésétől számított két éven belül a nevelőszülő OKJ-s szakképzést eredményesen elvégzi.

A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony bevezetésével a nevelőszülő munkakör a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet szerinti személyes gondoskodást nyújtó munkakörre vált, csakúgy, mint korábban a hivatásos nevelőszülő munkakör. A jogalkotó ezzel is el akarja ismerni a nevelőszülői tevékenység helyét, rangját a gyermekvédelem rendszerében és a személyes gondoskodást nyújtó munkakörök között. A személyes gondoskodást nyújtó munkakörökben foglalkoztatott valamennyi szakember továbbképzésre kötelezett. A személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról szóló 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet hatálya 2014. január 1-jétől kiterjed a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló személyre is, azaz a nevelőszülő 6 éves időtartamú továbbképzési időszakban 60 kreditpont értékű továbbképzésre kötelezett. E rendelet 17/A. §-ába foglalt átmeneti rendelkezések azonban szintén kedvezőbb szabályokat állapítanak meg a 2013. december 31-én nevelőszülői, hivatásos nevelőszülői jogviszonyban álló személyek részére (korábbi továbbképzések beszámítása).

Emellett a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló nevelőszülő a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről szóló 513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet 15. §-a szerint évente legalább 6 óras, legfeljebb 12 óras működtetői továbbképzésen való részvételre is kötelezett.

A nevelőszülő szakképzés szakmai tartalmára, követelményeire vonatkozó előírásokat az emberi erőforrások minisztere ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről szóló 37/2013. (V. 28.) EMMI rendelet (a továbbiakban: EMMI képzési rendelet) tartalmazza. E rendeletben szerepel a nevelőszülő szakképesítés (60 32 761

01 azonosító számmal). Az EMMI képzési rendelet 5. számú melléklete tartalmazza a nevelőszülő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeit. A nevelőszülő szakképesítés szakmai követelményei az állam által elismert szakképesítések szakmai követelménymoduljairól szóló 217/2012. (VIII. 9.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: Modulr.) rögzített szakmai követelménymodulok és az azokhoz kapcsolódó szakmai ismeretek, készségek, kompetenciák, feladat- és tulajdonságprofilok alapján kerültek meghatározásra. A nevelőszülő szakképesítés tartalmi elemeinek számbavételekor figyelemmel kell lenni, továbbá a Modulr. 1. § (3) bekezdésében foglaltakra is, amely szerint az OKJ-ban szereplő, az OKJ adatai alapján átlagosan 500 órát meghaladó képzési idejű 32-es és 34-es szintű szakképesítés tartalmazza a 11497-12 (Foglalkoztatás I.), a 11499-12 (Foglalkoztatás II.) és a 11500-12 (Munkahelyi egészség és biztonság) azonosító számú követelménymodulokban foglaltakat. Tekintettel arra, hogy a nevelőszülő szakképesítés az OKJ értelmében 32-es szintű, e három modulnak a nevelőszülő szakképesítés részét kell képeznie, ami kihat a nevelőszülő szakképesítés óraszámának növekedésére.

Valamennyi OKJ-s nevelőszülő szakképzést nyújtónak, a képzést engedélyezőnek és a vizsgaszervezőnek az EMMI képzési rendeletben és a Modulr.-ben foglaltak betartása mellett kell eljárnia a nevelőszülő szakképzés tervezési, engedélyeztetési, megvalósítási és vizsgáztatási szakaszában egyaránt. A képzés során alkalmazott tananyagoknak, oktatási segédanyagoknak is ezen előírásokhoz kell illeszkedniük.

Az államtitkár válaszában tájékoztatott arról, hogy a TÁMOP-5.4.10-12/1-20012-0001 azonosító számú kiemelt projekt (továbbiakban: TÁMOP-projekt) keretében folyamatban lévő 1600 fő már működő és 200 fő leendő nevelőszülő részvételével megvalósuló képzések szakmai tartalma megfelel az EMMI képzési rendeletben és Modulr.-ben foglaltaknak.

A Gyvt. átmeneti rendelkezéseire kapcsolódóan a nevelőszülői tanfolyami rendelet 15. § (5) bekezdése a 2014. év folyamán még lehetővé teszi, hogy – az OKJ-ban szereplő nevelőszülő szakképzéstől függetlenül – 60 óras nevelőszülői tanfolyam induljon.

E tanfolyamok a 2013. december 31-én hatályos nevelőszülői tanfolyami rendelet szerinti tartalommal és az ott meghatározott keretek között szervezhetőek, mely előírásokat a képzést nyújtónak, a képzést engedélyezőnek és a vizsgaszervezőnek egyaránt követnie kell.

A képzés 500 órára emelésének céljára és indokára, valamint a tananyag elkészítése előtt előzetes háttéranyag, igényfelmérés, modellkísérlet elkészítésére vonatkozó kérdésekre a következő tájékoztatást kaptam.

A nevelőszülői szakképzés szakmai tartalmára és követelményeire vonatkozó hatályos előírásokat az EMMI képzési rendelet tartalmazza. A rendelet értelmében a nevelőszülő szakképesítés minimum óraszámja 500, a maximum óraszámja 600 óra. A korábbi vonatkozó szabályozás, a szociális és munkaügyi miniszter hatáskörébe tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről szóló 15/2008. (VIII. 13.) SZMM rendelet (a továbbiakban: korábbi képzési rendelet) 300 órás nevelőszülő szakképzésről rendelkezett, a „Képzés maximális időtartama” pontban. Ebből adódóan a rendelet végrehajtása során eltérő értelmezés és gyakorlat, sok esetben szélsőséges gyakorlat alakult ki. *A képzőintézmények egy része az óraszámokat szakmai szempontból indokolhatatlanul és vállalhatatlanul, a szakmai és vizsgakövetelményekhez képest irreálisan alacsony óraszámokban határozta meg.* Az ezt megelőző szabályozás, a szociális szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról szóló 9/2001. (XII. 20.) SZCSM rendelet pedig csak minimum óraszámot (300 óra) tartalmazott. Így voltak képzőintézmények, amelyek – nem feltétlenül szakmai megfontolásból – korlátlanul építettek be a képzéseikbe további óraszámokat. Ilyen előzményeket követően az EMMI képzési rendeletben a minimum és a maximum óraszám egyaránt meghatározásra került. Ezzel megakadályozható, hogy egyes képzésekben szakmai szempontból indokolatlanul alacsony, vagy éppen irreálisan magas óraszámú képzésen jussanak a résztvevők szakképesítéshez. *A képzés minimum óraszámjának meghatározása a minőségbiztosítás egyik eszköze is.*

Az EMMI képzési rendelet megalkotásakor valamennyi szakképesítés esetében áttekintésre kerültek a szakmai és vizsgakövetelmények, a szükséges képzési tartalmak, valamint a minimum és maximum óraszámok. A korábbi 300 órás nevelőszülő szakképesítés szakmai követelményei kibővültek a „10535-12 azonosító számú Különleges ellátási igényű gyermekek gondozási, nevelési feladatai”, valamint a „10536-12 azonosító számú Speciális ellátási igényű gyermekek gondozási, nevelési feladatai” című modulokkal. A bővítés igazodik a nevelőszülői tevékenységgel szembeni új szakmai elvárásokhoz, amelyeket a Gyvt. támaszt a nevelőszülői elhelyezés prioritásával, továbbá a különleges, illetve speciális ellátási szükségletű gyermekek nevelőszülőnél történő elhelyezhetőségével. Bővült továbbá a modulok köre a Modulr. I. § (3) bekezdése értelmében is a „11497-12 Foglalkoztatás I.”, a „11499-12 Foglalkoztatás II.” és a „11500-12 Munkahelyi egészség és biztonság” követelménymodulokkal. A korábbi képzési rendelet szerinti egyes, régebben önálló követelménymodulok pedig – szakmai összefüggéseik okán – az EMMI képzési rendeletben összevonásra kerültek, tartalmukban azonban alapvetően nem változtak. A megnövekedett követelmények teljesíthetőségéhez, az új követelménymodulok ismeretanyagának elsajátításához és elmélyítéséhez a korábbi képzési óraszám emelése vált szükségessé. A korábbi szabályozás szerinti 300 óra minimumnak tekintéséből kiindulva az óraszámemelés nagyságrendjét alapvetően meghatározta a „Foglalkoztatás I.”, a „Foglalkoztatás II.” és a „Munkahelyi egészség és biztonság” követelménymodulok óraszámja. E tekintetben az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az irányadó, amelynek értelmében iskolarendszeren kívüli szakképzésben az óraszám magában foglalja a foglalkoztatással összefüggő 60 órás idegen nyelvi képzést, továbbá legalább 18-18 órában a foglalkoztatási, valamint a munkahelyi egészség és biztonsági ismereteket, ahol e követelmények előírásra kerültek.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az óraszám emelését részben a foglalkoztatással, munkahelyi egészséggel és biztonsággal kapcsolatos új modulok beépítése, részben pedig a változó szakmai követelményeknek való megfelelés, a bővülő szakmai feladatok ellátására való felkészülés szükségessége indokolta.

A kiemelt projekt keretében folyó nevelőszülő szakképzéssel összefüggésben a szaktárca tájékoztatása szerint elmondható, hogy szakemberek által összeállított háttér tanulmány alapozta meg a kiemelt projekt megvalósíthatósági tanulmányának "Helyzetértékelés" című fejezetét. A megvalósíthatósági tanulmányban mindezen alapokra építve kerültek rögzítésre az Apor Vilmos Katolikus Főiskola tananyagfejlesztő tevékenységének közvetlen irányvonalai, az egyes képzési területek szakmai tartalmai is.

Arra vonatkozó kérdésemre, amely szerint a képzési tananyag összeállítása előtt egyeztettek-e a képzést korábban és jelenleg végző intézményekkel, szervezetekkel, kértek-e szakmai véleményt, az államtitkár kifejtette, hogy a kiemelt projektben folyó nevelőszülő szakképzés tananyagával összefüggésben az ágazati irányítás a TÁMOP-5.4.10-12/1 pályázati konstrukcióval szemben a kiemelt pályázati útmutató azt az elvárást fogalmazta meg, hogy a projekt keretében, a befogadó szülői ellátás területén kidolgozásra kerülő „különböző képzések, továbbképzések, felkészítő képzések szakmai tartalmainak, tananyagainak és a TÁMOP 5.4.1-08/1 Kiemelt projektben született, a helyettes szülői és a nevelőszülői ellátást érintő szabályozók szakmai tartalmai összhangjának megteremtése szükséges, együttműködve a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Országos Szolgáltatás-módszertani Koordinációs Központtal, az országos hatáskörű módszertani nevelőszülői hálózattal és a TÁMOP 5.4.1-12/1 Kiemelt projekttel”.

Emellett fontosnak tartotta az államtitkár kihangsúlyozni, hogy a kiemelt projekt konzorciumi partnere, az Apor Vilmos Katolikus Főiskola olyan képzőintézmény, amely a befogadó szülői ellátás területén megvalósuló képzések, továbbá valamennyi, a nevelőszülői tanfolyami rendeletben meghatározott képzés tekintetében több éves tananyag-fejlesztői és képzői gyakorlattal, tapasztalatokkal és kidolgozott képzési anyagokkal rendelkezik. A projekt menedzsmentjének tájékoztatása szerint *a tananyagfejlesztés folyamatában folytak egyeztetések a gyermekvédelem területén dolgozó civil szervezetekkel, többek között az Ágota Alapítvánnyal, valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok és a nevelőszülői hálózatok vezetőivel.*

Arra vonatkozó kérdésemre, hogy a nevelőszülők továbbképzését, szakmai segítségét (szupervízió, pszichológiai támogatás) mely anyagi erőforrásokból kívánják megoldani, különös tekintettel a TÁMOP-projekt kétéves kifutását követő időszakban, a szaktárca úgy tájékoztatott, hogy a 2014-2020-as időszakban már működő és az újonnan belépő nevelőszülők számára az OKJ-s nevelőszülő szakképzésben való térítésmentes részvétel lehetőségét, továbbá a nevelőszülők kreditpontos továbbképzésen történő szintén térítésmentes részvételét a tervezés alatt álló, uniós forrásból megvalósuló Emberi Erőforrás Operatív Program (a továbbiakban: EFOP) keretében törekszik biztosítani. Ez jelenen a jelenleg futó kiemelt projekt folytatását. Az EFOP-pal kapcsolatos dokumentációban az intézkedések között nevesítésre került a nevelőszülői szakképzés és továbbképzés biztosítása. Szintén az EFOP keretében tervezi az ágazati irányítás a nevelőszülők szupervíziójának, mentálhigiénés támogatásának biztosítását nyílt pályázati konstrukciókon keresztül. E feladatok kiemelt kezelését mutatja, hogy azok nem csak az EFOP dokumentációjában, de a készülő Kopp Mária Lelki Egészség Stratégiában is megjelennek.

A nevelőszülő feladatai ellátásában támogató személyes segítő, a nevelőszülői tanácsadói munkakör szükségessége vonatkozásában a Gyvt. 1997. november 1-je hatálybalépése óta nem történt szemléletváltozás. A szaktárca nem is tervez e tekintetben módosítást.

Az ágazati irányítás a nevelőszülői ellátás, a nevelőszülői tanácsadás megerősítése érdekében fogalmazott meg elvárásokat a TÁMOP-5.4.10-12/1 pályázati konstrukcióval szemben a kiemelt pályázati útmutatóban „a befogadó szülők munkáját segítő és szakmailag kontrolláló szakemberek (helyettes szülői tanácsadók, nevelőszülői tanácsadók) felkészítése és rendszeres továbbképzésének kifejlesztése” tekintetében. A kiemelt projektben a nevelőszülői tanácsadói felkészítő képzéssel és továbbképzéssel összefüggő fejlesztések kidolgozása jelenleg folyamatban van. A képzési tartalmak és oktatási anyagok kidolgozását követően a 2015. január 31-én záruló kiemelt projektben térítésmentesen sor kerül a nevelőszülői tanácsadók felkészítő képzésére (200 óra) és továbbképzésére (30 óra) is. A kiemelt projekt keretében kidolgozásra kerülő nevelőszülői tanácsadói felkészítő képzési programon és a továbbképzési programon való térítésmentes részvétel lehetőségét a 2014-2020-as időszakban az EFOP keretében tervezi az ágazati irányítás biztosítani, oly módon, hogy e programok a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéseit tartalmazó továbbképzési jegyzékbe bekerülnek.

A fentiek mellett a hatályos jogi szabályozás a nevelőszülői hálózatot működtető számára is lehetőséget biztosít szupervízió, pszichológiai támogatás, esetmegbeszélés biztosítására, az évente legalább 6 legfeljebb 12 órás működtetői továbbképzés keretében.

Arra vonatkozóan, hogy hogyan, milyen anyagi erőforrásokból kívánják párhuzamosan megoldani a nevelőszülői hálózatok, valamint a gyermekotthonok működtetését, az államtitkár elmondta, a 2014. január 1-jétől hatályos rendelkezések (nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony bevezetése, 12 év alatti gyermekek nevelőszülőnél történő elhelyezése stb.) megalkotását megelőzően a szaktárca koncepciót készített, és a 2014-2017. közötti időszakra hatásvizsgálatot végzett.

A koncepció és hatásvizsgálat alapján folytattak előzetes egyeztetéseket a Nemzetgazdasági Minisztériummal. A pénzügyi tárca 2014. évre 4.67 Mrd Ft többletforrás-igényt ismert el, amely többek között a megváltozott nevelőszülői díjazásból és a nevelőszülőnél elhelyezett/elhelyezendő gyermekek számának növekedéséből fakadó többletköltségeket hivatott finanszírozni. Mindemellett az SZGYF folyamatosan nyomon követi a férőhelyek alakulását, illetve figyelemmel kíséri a 12 év alatti gyermekek nevelőszülőnél történő elhelyezése okán tartósan felszabaduló gyermekotthoni kapacitásokat. Az SZGYF az adatok ismeretében tervet készít a gyermekotthoni férőhelyek további differenciálására, valamint a más gyermekvédelmi célokra történő hasznosításra és az esetleges értékesítésre.

A nevelőszülői hálózatok és a gyermekotthonok párhuzamos működtetésének finanszírozhatóságát támogatja a Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről szóló 2013. évi CCXXX. törvény 6. § (12) bekezdése is. E rendelkezés lehetővé teszi a szociális és gyermekvédelmi célokra használt, értékesítésre kijelölt, valamint az állami szociális és gyermekvédelmi feladatellátásra szükségtelessé vált állami tulajdonú ingatlanok értékesítéséből származó bevételek szociális és gyermekvédelmi célra történő felhasználását.

Arra vonatkozó kérdésemre, hogy a gyermekjogi képviselők munkavégzését a nevelőszülői hálózat vonatkozásában hogyan kívánja segíteni a tárca, azt a tájékoztatást kaptam, hogy a gyermekvédelmi szakellátást érintő, 2014. január 1-jén hatályba lépett két jelentős változás – a 12 éven aluli gyermekek nevelőszülőnél történő elhelyezésének kizárólagossága néhány speciális eset kivételével, valamint a gyermekvédelmi gyámság jogintézményének bevezetése – valóban komoly hatást gyakorol a gyermekjogi képviselők feladatvégzésére. A változásokból fakadó megoldásra váró feladatok, a jó gyakorlatok és sikeres együttműködések, valamint az esetleg szükséges jogszabály-módosítások áttekintése céljából a tárca egyeztetést kezdeményezett az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központtal.

2. A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF) főigazgatója válaszában arról tájékoztató, hogy az SZGYF, mint a legnagyobb nevelőszülői hálózatot fenntartó, a 2013-as évben folyamatos monitorozással, az adatok elemzésével, a nevelőszülői hálózatok működtetői pedig intenzív toborzással, nevelőszülői képzések indításával készült arra, hogy 2014. január 1-jétől elegendő férőhely álljon rendelkezésre a 12 év alatti gyermekek nevelőszülőnél történő elhelyezésére.

Az adatok elemzése során az alábbi kérdésekre fókuszáltak:

- a gyermekotthonban élő 3 év alatti gyermekek száma, közülük a tartós betegséggel, fogyatékkal élők, amely nehezítheti nevelőszülői családban történő elhelyezésüket;
- a gyermekvédelmi szakellátásba bekerülő 12 év alatti gyermekek gondozási helye az ideiglenes hatályú elhelyezés ideje alatt, majd a nevelésbe vételkor;
- a havi beutalások országos, megyei és korosztály szerinti megoszlása, hogy a nevelőszülői kihelyezéseket tervezni lehessen;
- testvérsorok beutalási tapasztalatai és elhelyezési lehetőségei, különös tekintettel a négyenél nagyobb testvérsorokra.

A 2013-as év első félévében az ágazati minisztérium az Ágota Alapítvány közreműködésével folytatott országos kampányt a nevelőszülői feladtvállalás és az örökbefogadás népszerűsítése érdekében. A kampány eredményeiről, a nevelőszülői feladatra jelentkezők számáról az induló és befejeződő nevelőszülői felkészítő képzésekről, a szakellátás rendszerébe beutalt 12 év alatti gyermekek elhelyezéséről havi rendszerességgel adatokat kért az állami fenntartású nevelőszülői hálózatoktól a területi gyermekvédelmi szakszolgálatoktól, valamint a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltatótól, amelyeket havonta összesítették és elemezték. Munkacsoportot hoztak létre, amelyben részt vettek a nevelőszülői szervezetek, szakszolgálatok, hálózatok, az EMMI Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya és a Főigazgatóság képviselői. Az országos adatgyűjtés eredményei ismeretében a munkacsoport tagjai számba vették a felkészülés érdekében elvégzendő feladatokat, s módszertani ajánlásokat fogalmaztak meg, amelyről az összegző anyagokat 2013. december elején megküldték további felhasználásra a Főigazgatóság megyei, fővárosi kirendeltségei részére. Több alkalommal is előzetes egyeztetést folytattak az EMMI Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályának, valamint a Magyar Államkincstár (a továbbiakban: MÁK) Illetmény-számfejtési Főosztályának vezetőivel. Ennek az előkészítő munkának köszönhetően elkészítették, és 2013. december 13-án a Főigazgatóság megyei/fővárosi kirendeltségeihez eljuttatták azt a segédanyagot, amely útmutatót és dokumentum mintákat tartalmazott a nevelőszülői jogviszony átalakításával kapcsolatban. A MÁK munkatársaival folyamatosan kapcsolatban vannak a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonnal kapcsolatos adatrögzítés kérdésében, a területről érkező problémákat jelzik, a megoldásban konstruktívan együttműködnek. Ennek eredményeképpen a nevelőszülők foglalkoztatási jogviszonya létrejött, és 2014 februárjában az SZGYF fenntartásába tartozó valamennyi nevelőszülő megkapta illetményét. 2014. február 11-én szakmai konzultációs napot tartott az SZGYF, az EMMI Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya valamint a Főigazgatóság Intézményirányítási Főosztálya. A konzultációs napra a Főigazgatóság megyei, fővárosi kirendeltségeinek vezetőit, gyermekvédelmi szakreferenseit, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok igazgatóit, illetve az állami fenntartású nevelőszülői hálózatok szakmai vezetőit hívták meg. A Főigazgatóság Módszertani Főosztálya is bekapcsolódott az SZGYF Intézményirányítási Főosztálya által a nevelőszülői ellátás területén létrehívott munkacsoport tevékenységébe. A Módszertani Főosztályon 2014. január 15-től önálló referense van e szakterületnek, illetve a módszertani feladatok ellátásába bevonták a Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ nevelőszülői hálózatát is, amely 2013 előtt országos módszertani feladatellátásra kijelölt intézmény volt.

2014 első negyedében munkacsoport jött létre állami, illetve egyházi nevelőszülői ellátási területen és a központi irányításban dolgozó szakértők bevonásával, olyan módszertani útmutató elkészítésére, amely támpontot adhat a nevelőszülői ellátás területén dolgozó szakembereknek. A „Módszertani ajánlás a gyermekvédelmi gyámság bevezetésével kapcsolatos feladatok és kompetenciák megoszlásáról a nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó és a gyermekvédelmi gyám, mint szakmai szereplők vonatkozásában” címmel készült anyag szakmai lektorálása folyik a Főigazgatóság Módszertani Főosztályán.

A főigazgató *a nevelőszülők képzése, továbbképzése, szakmai munkájának támogatása vonatkozásában* elmondta, hogy a 2013-as év második felében elindult a térítésmentes nevelőszülői szakképzés a TÁMOP-projekt keretében. Az NCSSZI Képzési Igazgatósága tájékoztatása szerint *1600 működő nevelőszülő és 200 új nevelőszülő került beiskolázásra, a képzések 74 csoportban országosan 47 helyszínen kerülnek megvalósításra*. A nevelőszülői csoportok közül már májusban megkezdődött 13 csoport, kb. 325 fő komplex vizsgáztatása, és az év végéig reményeik szerint valamennyi képzésben jelenleg résztvevő megszerzi az előírt OKJ-s képesítést. Mindemellett a nevelőszülői hálózatok működtetői a 2014-es év folyamán még folyamatosan indítanak 60 órás nevelőszülői felkészítő tanfolyamokat is (a 29/2003. (V.20.) ESzCsM rendelet 15.§ (5) bekezdése értelmében) annak érdekében, hogy kellő számú nevelőszülő álljon rendelkezésre a 12 év alatti gyermekek családba helyezéséhez. A 60 órás nevelőszülői tanfolyam eredményes elvégzését igazoló tanúsítvány birtokában a működtető keretmegállapodást köthet azzal a nevelőszülővel, aki vállalja, hogy foglalkoztatásának megkezdésétől számított két éven belül a nevelőszülő OKJ-s szakképzést eredményesen elvégzi.

A 2014-es évben a nevelőszülők és az őket segítő szakemberek továbbképzésére a TÁMOP-projekt keretében van térítésmentesen lehetőség. A működtetői továbbképzések tematikájába az SZGYF javasolta az eszmegbeszélő csoportok, szupervíziós lehetőségek beépítését. A 2014-2020-as időszakban, a már működő és az újonnan belepő nevelőszülők számára térítésmentes OKJ-s nevelőszülő szakképzésben való részvételi lehetőséget, továbbá a nevelőszülők kreditpontos továbbképzésen történő szintén térítésmentes részvétel lehetőségét, az ágazatirányítás a tervezés alatt álló, uniós forrásból megvalósuló Emberi Erőforrás Operatív Program keretében tervezi biztosítani a jelenleg futó TÁMOP-projekt folytatásaként. *A nevelőszülők szakmai segítségét elsődlegesen a nevelőszülői tanácsadók látják el, az ő személyes segítői tevékenységükre vonatkozó jogi szabályozásban a Gyvt. hatályba lépése óta nem történt változás*. A befogadó szülők munkáját segítő és szakmailag kontrolláló szakemberek (helyettes szülői tanácsadók, nevelőszülői tanácsadók) felkészítése és rendszeres továbbképzése érdekében – információik szerint a TÁMOP-projekt keretében – szintén kidolgozás alatt áll képzési, illetve továbbképzési program.

Ugyanakkor fenntartóként – az ellátási területről érkező jelzésekkel egyetértve – feltétlenül *fontosnak gondolják a nevelőszülői hálózatokban a szakmai segítségnyújtás és a magas színvonalú feladatellátás érdekében a pszichológus, mentálhigiénikus, valamint gyógypedagógus vagy fejlesztő pedagógus munkakör jogszabály által előírt szakmai létszámba történő beemelését*. Ezt indokolja egyrészt az, hogy a 2014. január 1-vel hatályos módosított jogszabályok a nevelőszülői feladatra jelentkezők esetében kötelezővé teszik a pszichológiai alkalmasság vizsgálatát (513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet 2.§ (2) bekezdés). A pszichológus munkakörre elengedhetetlenül szükség lenne azért is, mivel a nevelőszülői hálózatokban megjelenő nagyszámú, családjából veszélyeztetettség miatt kiemelt gyermek olyan krízisben van, amikor a gyermeknek és a nevelőszülőnek is szüksége van azonnali, hatékony beavatkozásra. A krízisintervención túl a pszichológusok akár az ellátottak, akár a nevelőszülők számára biztosíthatnak egyéni és csoportos segítségnyújtást a veszteségélmények feldolgozásához, illetve szakszerű tanácsadást az – átmenetileg vagy tartósan – magatartászavarral küzdő gyermekek problémáinak kezeléséhez.

Közvetett módon a nevelőszülők terheinek csökkentését jelenti a gyermekvédelmi gyámság jogintézményének bevezetése is. A 2014. január 1. után szakellátásba kerülő gyermekek számára már gyermekvédelmi gyámot kell rendelni, s a nevelésbe vett gyermekek 2014. évi felülvizsgálata alkalmával a korábban gyámi feladatot is ellátó nevelőszülőktől gyermekvédelmi gyámok veszik át a gyámi feladatot. A jogalkotó ezzel egy „életútfelelős” kezébe helyezte a gyermek sorsának tervezésével, végleges sorsrendezésével kapcsolatos teendőket, a nevelőszülőkre alapvetően a gyermek gondozásának, nevelésének feladata hárul, illetve bizonyos feltételek teljesülése és beleegyezésük esetén hatósági döntés alapján egyes gyámi feladatokat is elláthatnak, amelyek a gyermekekkel kapcsolatos mindennapi ügyintézkést megkönnyítik.

A korábban már említett „Módszertani ajánlás a gyermekvédelmi gyámság bevezetésével kapcsolatos feladatok és kompetenciák megoszlásáról a nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó és a gyermekvédelmi gyám, mint szakmai szereplők vonatkozásában” címmel készült anyag a gyermekek érdekében feladatot ellátó szakemberek hatékony és gördülékeny együttműködéséhez kíván segítséget nyújtani.

A nevelőszülői és gyermekotthoni ellátórendszer működtetésének erőforrásai vonatkozásában a főigazgató arról is tájékoztatott, hogy a nevelőszülői ellátást érintő, 2014. január 1-jétől hatályos rendelkezések végrehajtásához *szükséges finanszírozási források az SZGYF fenntartásában működő nevelőszülői hálózatok vonatkozásában rendelkezésre állnak.* Természetesen tudják, hogy a gyermekvédelmi szakellátás intézményrendszerének ilyen jelentős mértékű átalakítása időszakában a két rendszer párhuzamos működtetése kevésbé tud költséghatékony lenni. A 12 év alatti gyermekek nevelőszülői elhelyezésével az ellátotti létszám a gyermekotthonokban, lakásotthonokban csökken. Így az egy gyermek ellátására eső költség megnő. Az egyes gyermekotthonok férőhely kihasználtságát folyamatosan figyelemmel kísérik, és a szükséges átszervezéseket – a gyermekotthonban levő gyermekek sorsának megtervezése, és érdekeik messzemenő figyelembe vétele mellett – elvégzik, törekedve a költséghatékony működésre.

A nevelőszülői hálózatok és a gyermekotthonok párhuzamos működtetésének finanszírozhatóságát támogatja a Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről szóló 2013. évi CCXXX. törvény 6. § (12) bekezdése is. E rendelkezés lehetővé teszi, a szociális és gyermekvédelmi célokra használt, értékesítésre kijelölt, valamint az állami szociális és gyermekvédelmi feladatellátásra szükségtelemmé vált állami tulajdonú ingatlanok értékesítéséből származó - a XLIII. Az állami vagyonnal kapcsolatos bevételek és kiadások fejezetben elszámolandó - bevételek a 2014. évben a Kormány határozatában adott jóváhagyásával szociális és gyermekvédelmi célra” történő felhasználását. A gyermekek – jogszabályban előírtak szerinti – ellátásáról, a szakellátásban elhelyezett gyermekek érdekét szolgáló „intézménytelenítési” folyamat végig vitele során is megfelelően gondoskodnak.

3. Az OBDK főigazgatója válaszában egyetértett azzal, hogy a gyermekvédelmi rendszer 2014-es átalakítása a gyermekjogi képviselők munkájára is jelentős hatással van. Az eddigi intézményi struktúra átalakulása, a 12 év alatti gyermekek nevelőszülői kihelyezésének elsődlegessége a gyermekjogi képviselő ellátásának újra gondolását igényelte. *A megváltozott helyzethez egyrészt a meglévő struktúrában igyekeznek igazodni, másrészt pedig indokoltnak tartják áttekinteni a jogszabály módosítások kezdeményezésének lehetőségét.*

Jogszabályi változtatásokat az alábbi területeken tartanak indokoltnak:

1. A jogszabályi rendelkezések terjedjenek ki arra, hogy *a gyermekjogi képviselőnek legyen fogadóóra tartási kötelezettsége a nevelőszülői hálózatok központi/ területi irodáiban.*

2. A betegjogi területhez hasonlóan, *a gyermekjogi területén is legyen módja az OBDK-nak a hivatalból történő eljárásra, ha olyan tény, körülmény vagy intézkedés, illetve mulasztás jut a tudomására, mely a gyermekek nagyobb csoportját érintő gyermekjogi jogsérelmet okozhat.*

A meglévő struktúrában az alábbi tevékenységekkel tudják növelni a nevelőszülőnél élő gyermekek jogvédelmének hatékonyságát:

1. A gyermekjogi képviselők kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy a gyermekek sorsrendezése érdekében összehívott tervezési és/vagy elhelyezési értekezleteken minél nagyobb számban részt vegyenek, abból a célból, hogy képviseljék a gyermekek érdekeit. Az értekezleteken való részvétel lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermekjogi képviselő megismerje a gyermekeket és a gyermekek és szüleik számára is ismerté váljon a jogvédelmi képviselő.

2. A gyermekjogi képviselői tevékenység megismerését és elérhetőségének biztosítását szolgálják azok a kiadványok, szórólapok, amelyek május hónapban készülnek el a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek és szüleik számára. Ezek a kiadványok a fentiekén túl a gyermeki jogokról, a teljes körű ellátásról, kapcsolattartásról, oktatásról és a hazagondozásról tartalmazznak információkat a gyermekek számára is érthető módon.

3. A gyermekjogi képviselők fontos feladatának tartjuk, hogy folyamatos kapcsolatban álljanak és együttműködjenek a gyermekvédelmi gyámokkal, akik elsősorban a gyermek törvényes képviselőjét látják el. A gyermekjogi képviselő a jogsérelem magasabb szintjét tudja biztosítani a gyermekvédelmi gyámhoz képest tekintettel arra, hogy egy független központi hivatal alkalmazottjaként látja el a törvényben meghatározott jogvédelmi feladatokat.

4. Az OBDK 2014-ben a jogvédelmi képviselők elérhetőségének növelése érdekében minden megyeszékhelyen információs pontokat (infópontokat) alakít ki, ahol a három jogterület képviselői tájékoztatást, segítséget nyújtanak betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi esetekkel, kérdésekkel kapcsolatban.

5. Az OBDK jogszabályi felhatalmazás alapján hatósági jogvédelmi képzést folytat. Ezen felül terveik között szerepel, hogy felnőttképzési akkreditációs központként – egyebek mellett – gyermekjogi képzéseket, továbbképzéseket tartsanak nevelőszülők számára is, így biztosítva – megelőző jelleggel – a gyermeki jogok érvényesülését.

A gyermekjogi képviselők létszámának elégségességére vonatkozó kérdésemre, a főigazgató arról tájékoztatott, hogy az OBDK mint központi hivatal meghatározott létszámkerettel rendelkezik. 2014-2020 kiemelt projektje keretében a gyermekjogi képviselők jelenlétének növelését tűzte ki célul, amelynek keretén belül várhatóan sor kerülhet létszám fejlesztésre is. A projekt keretében egyrészt tovább folytatódik a jogvédők képzése és továbbképzése, újabb célcsoportok bevonásával a jogvédelmi képzésekbe, melynek során célként tűzték a nevelőszülők bevonását is. A jogtudatosítási alprojekt mellett, a jogszabályi előírások értelmében (a Gyvt. 11/A. § (7)) a gyermekjogi képviselő figyelemmel kíséri az óvoda, az iskola, a kollégium és a pedagógiai szakszolgálat intézményeiben folyó gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységet, segíti a gyermeki jogok érvényesülését. A jogvédők jelenlétének és szerepének megerősítése az oktatási intézményekben alprojekt keretében valósulna meg, mely szintén újabb szakemberek bevonásával történne.

A gyermekjogi képviselők a nevelőszülői rendszer átalakítását megelőző időszakban több alkalommal vettek részt konferenciákon, az OBDK a jogszabály tervezet véleményezésében közreműködött.

A gyermekjogi képviselők munkájuk során kiemelt feladatként kezelik az elhelyezési értekezleteken való részvételt. Ennek során szerzett általános tapasztalat – és egy korábbi a gyermekjogi képviselők által elvégzett kutatás is erre a megállapításra jutott –, hogy a nevelőszülőnél élő gyermekek kapcsolattartáshoz való joga a gyermekotthonban élő gyermekekhez képest korlátozottabb mértékben érvényesül.³

---

³ Lásd AJB 849/2010. számú jelentés

Míg a gyermekotthonokban mód van akár a heti több alkalommal történő kapcsolattartásra is, addig a nevelőszülőnél élő gyermekek esetében jellemzően 2 hetente 1-2 órában történik a kapcsolattartás szabályozása. A kapcsolattartás vonatkozásában fontos annak vizsgálata is, hogy ezek a kapcsolattartások milyen körülmények között történnek. A kapcsolattartásokra jellemzően kapcsolattartásra kijelölt színhelyeken kerül sor, mely helyszíneken egy időben, párhuzamosan több gyermek kapcsolattartása is zajlik, mely nem ad lehetőséget a bensőséges kapcsolat kialakítására. Tekintettel arra, hogy a kapcsolattartás a hazagondozás kiemelt eszköze, ezen területen történő változások és fejlesztések elengedhetetlenek lennének.

4. *A Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet (továbbiakban: NCSSZI) főigazgatója és Konzorciumi Partnere az Apor Vilmos Katolikus Főiskola a TÁMOP-projekt keretében betöltött szerepe és feladatai alapján a nevelőszülők képzése vonatkozásában* arról tájékoztattak, hogy az Apor Vilmos Katolikus Főiskola által kidolgozott tananyagok a befogadó szülői ellátás területén tevékenykedő szakemberek képzési irányvonalaihoz kapcsolódnak. Összegző válaszukból kiolvashatóan a nevelőszülők számára nyújtott képzési területek egyaránt érintik a már működő és az újonnan bekapcsolódó befogadó szülőket, valamint a nevelőszülők kötelező továbbképzésének területét. Mindemellett a projektben külön figyelem irányul a roma-helyettes szülőkre és nevelőszülőkre – és a befogadó szülői ellátás alapvetően átmeneti jellegéből adódóan a gyermekek hazagondozásának céljával – a vér szerinti szülők felkészítésére is. A projekt keretében a nevelőszülők munkavégzését kísérő, támogató szakemberek is érintettek: a gyermekvédelmi gyámok és a befogadó szülőket segítő szakemberek (helyettes szülői tanácsadók, nevelőszülői tanácsadók) képzéseik és továbbképzéseik által célul tűzve ki munkájuk hatékonyabbá válását. A megvalósuló képzési irányvonalak teljességéhez a képzések oktatóinak felkészítése ugyancsak hozzájárul.

Arra a kérdésre, hogy mi volt a *célja és indoka a képzés 500 órára emelésének*, válaszul az ún. 60. sorszámú Nevelőszülő megnevezésű szakképesítés szakmai és vizsgakövetelménye dokumentuma a 37/2013. (V. 28.) EMMI rendeletben kiadott szakmai és vizsgakövetelmény 1.4. pontjára hivatkoztak. E szerint az „Iskolarendszeren kívüli szakképzésben az óraszám 500-600 óra”, a projektben megvalósuló szakképzés órászáma e jogszabályi pontra tekintettel került meghatározásra.

A magasabb óraszám biztosításának szakmai alapjai visszavezethetők a nevelőszülői szerepvállalás professzionalizálásának céljához. Hangsúlyos figyelem irányul például a szerepkörre való ráhangolódásra (ún. döntéselőkészítő szakasz), a jogi környezet aktuális változásain keresztül a tevékenység specifikumaira, valamint a szakképzés részévé válva kiemelt szerepet kap a különleges és a speciális ellátási igényű gyermekek ellátásával kapcsolatos ismeretanyag is. A kapcsolódó ismeretelemek szelesebb köre alaposabb feldolgozásra kerülhet, valamint a megnövekedett óraszám lehetőséget nyújt a hivatás beteljesítéséhez szükséges készségek (pl. elfogadás, empátia, problémaérzékenység, konfliktuskezelés) fejlesztésére, begyakorlására is. A magasabb órászámmal társuló, kibővült tartalmú képzés segítségül szolgál a nevelőszülői ellátás összetett tevékenységeire való felkészítésben, a gyermekek nevelőszülői családokban történő elhelyezésének, a testvérek egy családba kerülésének támogatásában.

Az előzetes háttéranyag, igényfelmérés, modellkísérlet elkészítésére vonatkozó kérdéssel kapcsolatban az NCSSZI igazgatója elmondta, hogy a TÁMOP-projekt 2013. február 1-jei kezdete előtt felkért szakemberek háttér tanulmányt készítettek, amelynek közvetlen szerepe volt a projekt megvalósíthatósági tanulmánya kidolgozásában. A helyzetértékelésnek részét képezte a kapcsolódó makrogazdasági, munkaerő-piaci folyamatok pontosítása, területi sajátosságok körvonalazása, illetve társadalmi-demográfiai sajátosságok, kiemelten az ún. magas kockázatú társadalmi csoportok helyzetének elemzése.

A megvalósíthatósági tanulmányban kerültek rögzítésre továbbá mindezen alapokra építve az Apor Vilmos Katolikus Főiskola tananyagfejlesztő tevékenységének közvetlen irányvonalai, az egyes képzési területek szakmai tartalmai is. Arra a kérdésemre, hogy a *képzési anyag összeállítása előtt egyeztettek-e képzést korábban és jelenleg végző intézményekkel, szervezetekkel, kértek-e szakmai véleményt*, azt a választ kaptam, hogy az Apor Vilmos Katolikus Főiskola a projekt képzési irányvonalainak területein több éves tapasztalatokkal, kidolgozott programokkal rendelkezik, a korábbi képzések dokumentációja a főiskolán rendelkezésre áll, így mindezeket hatékonyan alkalmazni tudták a jelenlegi célkitűzések megvalósításában. A projekt előrehaladásának folyamatában sor került egyeztetésekre további szervezetekkel is, akik a területen dolgoznak, közöttük kiemelendők például az Ágota Alapítvány, a Hajdúdorogi Egyházkerület és a Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat munkatársai, illetve katolikus nevelőszülői hálózat vezetője. A szakmai munkacsoport tagjává váltak továbbá olyan gyermekvédelmi szakemberek, akiknek elméleti és gyakorlati tudása ugyancsak beépült a tananyagfejlesztő tevékenységbe.

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskolával közösen megvalósított TÁMOP-projekt keretében kidolgozásra került programok vonatkozásában azt a tájékoztatást kaptam, hogy a kiemelt projekt keretében négy képzési területen valósítanak meg továbbképzéseket, képzéseket, amelyekre új szemléletű tananyagokat fejlesztettek. Az első területen hét ellátotti területre (családvédelem, családgondozás: gyermekjóléti alapellátás: gyermekvédelmi szakellátás: idősek szociális ellátása: pszichiátriai és szenvedélybetegek szociális ellátása: fogyatékosok szociális ellátása, rehabilitációja: hajléktalan ellátás) épülő 49 féle képzési tematika került kidolgozásra, amelyek szociális, gyermekvédelmi minősített szakmai tanfolyamok formájában országos szinten elérhetők a személyes gondoskodást végzők számára. A második képzési terület a szakmaközi együttműködés fejlesztésére irányul, melynek keretében 16 féle programot dolgoztak ki. A harmadik képzési terület a vezetői kompetenciák fejlesztését tűzte ki célul, melyet egy 300 órás, 10 tananyag-egységből álló képzés formájában ismerhetnek meg a résztvevők. A negyedik képzési terület az első kérdésnél ismertetett befogadó szülői ellátás területét érintő képzéseket foglalja magában. A tananyagok kidolgozója, az Apor Vilmos Katolikus Főiskola, az utóbbi képzési területen a projekt konzorciumi partnere.

A *tananyagok kidolgozásával összefüggő kérdésemre* azt a választ kaptam, hogy az Apor Vilmos Katolikus Főiskola a nevelőszülői képzések (érintve az új és a már működő nevelőszülők képzési területeit is) tananyagfejlesztése során az ún. 60. sorszámú Nevelőszülő megnevezésű szakképesítés szakmai és vizsgakövetelménye dokumentumát követte. Az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai előírások tartalmazzák az egyes követelménymodulokhoz kapcsolódó szakmai ismereteket, készségeket, kompetenciákat, feladatprofilokat. Az Országos Képzési Jegyzékben rögzített, kötött rendű vizsgáztatási követelményekhez igazodva a főiskola szakmai munkacsoportja a modulokhoz kapcsolódó „szakmai ismeretek” rendjét követte, a tananyagok kidolgozása ezek alapján történt. A nem OKJ-rendszerű képzési területek tananyagainak kidolgozása során ugyancsak a vonatkozó szakmai, illetve jogszabályi előírásokat követték. A kidolgozás során *a korábbi, nevelőszülői témában már kidolgozott szakmai anyagokat hasznosították*, például a TÁMOP 5.4.1-08/1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása” pillér, „Otthont nyújtó ellátás a nevelőszülői családban” című anyagát, a naprakész bemutatás részeként pedig a szakmai munkacsoport egyeztetései nyomán összegyűjtött gyakorlati tapasztalatokat. A vonatkozó pedagógiai és pszichológiai ismeretanyagok kidolgozása során – többek között – kiemelten a családpedagógia és a családpszichológia szemlélete került beépítésre, valamint a kötődélméletek modern tapasztalatai (pl. csecsemőkutatások, mentalizációs elmélet), a személyközpontú pszichológia irányvonalai, továbbá a különböző módszerspecifikus irányvonalak kapcsolódó gyakorlati tapasztalatai.

A nevelőszülők felkészítésének további specifikumát adja, hogy a jelenlegi tananyagok külön területet szánnak a nevelőszülők munkaerő-piaci felkészítésének (a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony változásaihoz igazodva), ennek keretében pedig külön modul rendel a munkajog, a munkavédelem, valamint az idegen nyelvi felkészítés területeihez is. Mindezek kidolgozása során a kérdéskörrel foglalkozó szakemberekkel történt egyeztetéseiknek részét képezte a nevelőszülői ellátással kapcsolatos specifikus ismeretelemek meghatározása, valamint a vonatkozó gyakorlati felkészítés területeinek kellő előkészítése. A tananyagok véglegesítésébe további szervezet is (Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ Szociális és Gyermekvédelmi Hivatal) bevonható. A tananyagok mindegyike elérhetővé válik a főiskola honlapján létrehozott tananyagtárházban, így a felhasználók tapasztalatait is beépítve sor kerülhet a tartalom elemeinek átdolgozására, aktualizálására is.

A *képzés mikéntjére (tematika, óraszám) vonatkozó kérdésekre* a főigazgató elmondta, hogy a képzéseket a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet és az Apor Vilmos Katolikus Főiskola által megvalósított TÁMOP-projekt keretében a résztvevők számára pályázat útján hirdette meg. A képzési helyszínek és a képzési intenzitás (képzés nap/hét) a jelentkezők által kitöltött igényfelmérők alapján kerültek kialakításra. A képzésekre a speciálisan erre a célra kialakított elektronikus felületen (Pályázatkezelő Rendszer - PR) lehetett jelentkezni. Az egységes oktatói módszertan és a kidolgozott tananyag megismerése, elsajátítása érdekében az oktatóknak képzők képzésén kellett részt venniük. A képzők képzésének hallgatóit a NCSSZI delegálta, előzetes pályázati kiválasztás alapján: akik a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettség és tanári szakképzettség, vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú iskolai végzettség és 2 éves oktatói gyakorlattal rendelkező szakemberek voltak; az oktatói az Apor Vilmos Katolikus Főiskola szakmai munkacsoportjának tagjai voltak. A képzők képzése kiemelt célja „a nevelőszülői képzések egységes, standard minőségű lebonyolítása”, valamint „a képzéseken oktatók szemléletének, megközelítésmódjának egységesítése”. A résztvevők számára a kiemelt projekt keretében a képzések térítésmentesek.

Tájékoztatót kaptam továbbá arról, hogy a projekt nevelőszülői képzésének keretében 1800 fő került bevonásra: az első csoportok 2014. májusban vizsgáztak. A nevelőszülői továbbképzések, a helyettes szülői képzés, továbbá a helyettes szülői tanácsadók, valamint a nevelőszülői tanácsadók képzési és továbbképzési programjai a kiemelt projekt keretében várhatóan ősszel kezdődnek. A képzéseken résztvevők elégedettsége kérdőíves formában kerül mérésre, melyet az utolsó képzési modul lezárását követően értékelnek ki.

A gyermekvédelmi gyámi képzés és a továbbképzés tekintetében ugyanakkor szinte már teljes megvalósulásról számolt be a főigazgató. Összesen 18 csoportban, ebből 11 db 150 órás gyermekvédelmi gyámi képzési, 7 db 30 órás gyermekvédelmi gyámi továbbképzési csoportban folyt, illetve folyik a képzés, továbbképzés, összesen 455 fő részvételével. A csoportok 2014 februárjában indultak, az utolsó képzés 2014. május 29-én fejeződött be. 150 órás gyermekvédelmi gyámi képzésen 258 fő, 30 órás gyermekvédelmi gyámi továbbképzésen 197 fő vett részt. E képzések és továbbképzések 5 budapesti és 9 vidéki (Debrecen, Győr, Marcali, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok) helyszínen folytak. A helyszínek és a képzésekben, továbbképzésekben résztvevők körének meghatározása a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatósággal folytatott partneri együttműködés keretében történt.

5. A Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat megbízott igazgatója arról tájékoztatót, hogy a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat gyakorlatában az elmúlt évtizedekben a nevelőszülői ellátás minőségi fejlesztése volt középpontban. Fontos törekvésük volt, hogy a hosszútávon helyettesítő védelemre szoruló gyermekek részére biztonságos és jó minőségű családpótló ellátást biztosítsanak a nevelőszülői elhelyezésekkel.

Ez az igény hívta életre már az 1980-as években, az országban elsőként az akkori Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet hivatásos nevelőszülői hálózatát. Világos volt, hogy a nevelőszülői feladatellátás professzionalizálódása, a nevelőszülők munkaviszonyban történő foglalkoztatása a fejlesztés legfőbb iránya. Már jóval a Gyvt. elfogadása előtt a Fővárosi GYIVI-ben elhelyezési tanácskozásokon és szakértői team megbeszéléseken születtek a döntések a gyermekek nevelőszülői családba helyezéséről. A team tagja és a döntéshozatal aktív szereplője volt maga a nevelőszülő is. Az elhelyezés legfőbb szempontja a gyermek szükséglete, hazagondozása, vérszerinti kapcsolattartása, valamint a nevelőszülői család készsége és képessége az ellátásra, illetve e két szempont illeszkedése volt. A Gyvt. és az ágazati végrehajtási rendeletek jogszabályi szinten is megerősítették gyakorlatukat. A törvény hatályba lépte után a gyermekek elhelyezésének a törvényben rögzített preferencia sorrendje határozta meg javaslattevéleiket, döntéseiket.

A gyermekek vizsgálatát végző Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság gondozási formára tett javaslatai mindig a gyermeki szükségletnek megfelelően, az alacsony életkorú és hosszútávú gyermekvédelmi gondoskodást igénylő gyermekek számára (a hazagondozás lehetőségének illetve az örökbeadhatóság hiányában), egyértelműen a nevelőszülői elhelyezést tartalmazták.

Saját nevelőszülői hálózatuk férőhely fejlesztésével valamint az egyházi és civil fenntartású nevelőszülői hálózatokkal való kapcsolat felvétele és megerősítése révén törekedtek a gyermekek nevelőszülői elhelyezésének biztosítására. A Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Nevelőszülői Hálózatában 2013. december 31-én 357 gyermek és 73 nagykorú fiatal felnőtt élt, összesen tehát 430 gyermek és fiatal felnőtt kap ellátást a Hálózatban. A korábbi évek arányai nem változtak: hagyományos nevelőszülőnél 316 gyerek (átlag 1 gyermek), hivatásos nevelőszülőnél 114 gyermek (átlag 3 gyermek) került elhelyezésre 2013. december 31-ig.

Az összes nevelőszülői családba került fővárosi illetékességű gyermek közel 50%-a él a Szakszolgálat által működtetett hálózatban. 486 gyermek nem állami fenntartású nevelőszülői hálózat által működtetett nevelőszülői családban kap ellátást. A Szakszolgálat évről évre több gyermek elhelyezését tudta javasolni nevelőszülői családokba. A tavalyi év kiugróan magas létszámot mutat: 2013. december 31-ig összesen 207 gyermek került újonnan nevelőszülői családba, a tíz, velük kapcsolatban álló Nevelőszülői Hálózat férőhelyeire. Az egyházi fenntartású hálózatok, különösen a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató fővárosi fejlesztései tették ezt lehetővé.

A Gyvt. 2014. január 1-jei módosítása szerint a 12 év alatti gyermekek otthont nyújtó ellátását néhány meghatározott kivétellel, nevelőszülői családban szükséges biztosítani. A gyermekek elhelyezésének szakmai prioritásában ez a törvényi rendelkezés nem okozott változást Szakszolgálatnál. Meggyőződésük szerint a jogalkotó a törvényben már korábban is meglévő szellemiséggel összhangban hangsúlyozta, immár életkori határt megjelölve, a családban nevelkedés elsődleges gyermeki jogot.

Nagy változás az ideiglenes hatállyal beutalt gyermekek elhelyezésével kapcsolatos eljárásaikban történt. Az ideiglenes hatállyal nevelőszülői családokban elhelyezett gyermekek befogadása a nevelőszülők speciális felkészítését, kiemelt szakmai támogatását igényli. Az azonnali veszélyhelyzetből menekített, igen gyakran tisztázatlan státuszú, ismeretlen előzményű gyermekek befogadása egy családba merőben más felkészültséget igényel, mint egy szükségletfelmérés után, közös döntést követően és barátkozási folyamattal családba kerülő gyermek befogadása. A fővárosban ez utóbbi nevelőszülői elhelyezések gyakorlatát folytatták korábban, meggyőződésük szerint szakmai módszertani megalapozottsággal. Az új gyakorlat szakmai kihívásait nap mint nap érzékelik, eljárásaik szabályozását, együttműködve a beutaló gyámhivatalokkal és a befogadó nevelőszülői hálózatokkal, kiemelten végzik.

A megbízott igazgató lényegesnek tartja, hogy *készüljön módszertani útmutató az ideiglenes hatállyal beutalt gyermekek nevelőszülői ellátására, valamint a működtetőkre háruló többletszolgáltatásokból adódó többletköltségek meghatározására.* Fontosnak gondolja, hogy *legyenek szakmai fórumok, ahol az IH-s befogadások tapasztalatait megbeszélhetik egymással a nevelőszülők és tanácsadók, beutaló szervek és szakszolgálatok, ők folyamatosan működtetnek ilyen szakmai fórumokat, ez évben már hét alkalommal egyeztettek módszertani – szakmai kérdésekről a más fenntartású hálózatokkal, saját hálózatukban pedig a team megbeszéléseken hetente felülvizsgálják munkatársaik az ideiglenes hatállyal nevelőcsaládba helyezett gyermekek nevelőszülői ellátását.*

Nevelőszülői Hálózat működtetőjeként, 2014. évben a foglalkoztatási jogviszonnyal kapcsolatos ügyintézés mellett a nevelőszülői képzések változásait emelt ki a megbízott igazgató. A kormányzati törekvés, amely szerint a nevelőszülők 2014-től foglalkoztatási jogviszonyban lássák el feladatukat, a korábban bemutatott fővárosi gyakorlat szerinti törekvés is. A foglalkoztatási jogviszony számos kérdése a gyakorlatban fog megmutatkozni. Példaként került említésre, hogy *az „egyetlen nevelőszülő sem járhat rosszabbul” elve egészen biztosan igényel majd menet közbeni módosításokat a korábban hivatásos nevelőszülőként dolgozó nevelőszülők vonatkozásában, vagy az állapotuk és oktatásuk okán hétközben diákotthonban elhelyezett gyermekek után járó díjazásban.* Az ezekkel kapcsolatos észrevételeiket folyamatosan megteszik a döntéshozók felé. A foglalkoztatási jogviszony bevezetésével kapcsolatban igen sok technikai jellegű nehézség mutatkozott az év elején, ezek azonban munkatársaik többletmunkájának és helytállásának köszönhetően nem veszélyeztették a gyermekek ellátását.

A nevelőszülők képzésével, továbbképzésével kapcsolatosan számos kérdés egyelőre megválaszolatlan. Nevelőszülő munkatársaik a következő problémákat fogalmazták meg:

- *bár volt lehetőség megfogalmazni véleményeket a képzés előkészítése során, nem igazán tapasztalták, hogy észrevételeik, tanácsaik meghallgatásra találtak volna;*
- *a nevelőszülők nem kaptak elegendő biztos információt a kötelező továbbképzésről, kényszernek érzik a 400 órás továbbképzés elvégzését, az egy évig tartó képzés nagyon nagy terhet ró a családokra, a gyermekek felügyeletét nehezen tudják megoldani, sokuk nevel olyan gyerekeket, akik nem bízhatóak hosszan más személyekre;*
- *a nevelőszülői díjazás úgy változott, hogy a nevelőszülők nem lesznek motiváltak a gyerekek hazagondozására, örökbefogadókhöz történő átgondozására, mert a gyermek elkerülése a családból egyben az alapdíj (bér) csökkenését jelenti;*
- *az új 500 órás felkészítő képzés nem tartalmaz lehetőséget arra, hogy a jelentkező átgondolja döntését és a kapott információk alapján visszalépjen. A támogatott képzésről való kimaradás – a megkötött tanulmányi szerződésben foglaltak szerint – az egyébként ingyenes képzés költségeinek (több százezer Ft) kifizetését jelenti.*

A nevelőszülői felkészítő és továbbképzések a megbízott igazgató álláspontja szerint a szakmai minőség biztosítékai. A Szakszolgálat mindenkor kiemelt fontosságú szakterületként tartotta számon ezt a területet, nevelőszülő és tanácsadó munkatársaik évtizedek óta a nevelőszülői képzések tananyagának kidolgozói, képzői, szupervízorai, tanárai voltak. A felgyűlt tapasztalat és módszertani tudás az országban igen értékes tudásbázissá tette intézményüket. Országos hatáskörű kijelölt módszertani intézményként kiemelt partnerük volt a Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ Módszertani Nevelőszülői Hálózata, valamint az Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató, mint módszertani intézmény.

A nevelőszülői képzések és továbbképzések terén tervezett és bevezetett változtatásokkal kapcsolatosan számos alkalommal megfogalmazták észrevételeiket. Munkatársaik, csakúgy, mint más szakemberek, jelentkezhetnek az oktatói névjegyzékbe, részt vehettek a képzők képzésein.

A jogszabály előírásainak megfelelően törekednek az újonnan jelentkezők, valamint a már működő nevelőszülők képzési kötelezettségeinek teljesítésére. Együttműködnek ennek érdekében a képzést szervező intézményekkel, helyszínt és képzőt biztosítanak például idén ahhoz, hogy elegendő létszámban legyenek kiképzett nevelőszülők a jövő évben is, mikor az 500 órás képzés válik mindenki számára kötelezővé.

A *képzések szabályozásával kapcsolatosan azonban igen sok a bizonytalanság.* Várhatóan a gyakorlat kiérleli az eljárások szabályait, ehhez szükséges a folyamatos visszajelzés. Hálózatukból jelenleg összesen 6 fő jár az 500 órás új nevelőszülői felkészítő képzésre, 16-an pedig a működő nevelőszülők számára szervezett 400 órás továbbképzésre. A 307 működési engedéllyel rendelkező nevelőszülők közül 111 fő kapott felmentést a képzési kötelezettség teljesítése alól, jól látható tehát, hogy működtetőként a jövő évben az újonnan jelentkezők képzései mellett közel 200 család támogatását kell megszervezniük a továbbképzések teljesítése érdekében. Éppen ezért a Szakszolgálatnál egy fő nevelőszülői tanácsadó nem végez terepmunkát, ő kizárólag a képzésekért, a nevelőszülői alkalmassági vizsgálatokért és a működési engedélyekért felel. Az ő észrevételei és javaslatai szerint: „A Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat a korábbi években akkreditált képzőintézményként indított OKJ-s nevelőszülő tanfolyamot.

A hivatásos nevelőszülői jogviszony eléréséhez 300 órás OKJ-s nevelőszülő képzést kellett elvégezni a minimum 2 év gyakorlattal rendelkező nevelőszülőknek. Ez is hosszú volt a nevelőszülők számára, de arra maguk jelentkeztek, s a képzés költségét is maguk állták. Mivel munkaviszonnyal nem rendelkeztek, vagy gyes-en otthon voltak, így a képzéseket hétköznap lehetett tartani. Motiváltak voltak rá, hiszen szerették volna a munkaviszony elnyerését, mellyel azt a feladatot vállalták volna, melyet már ismertek, amiben már tapasztalatot szereztek. A 10. osztály elvégzése minimális elvárás volt, de még így is nehézséget jelentett a tananyag elsajátítása. Az oktatók nagymértékben segítettek a jelentkezők felkészülését, a képzésnek alapvetően nem a nevelőszülői alkalmasság vizsgálata volt az elsődleges célja, hiszen ők már elvégezték a 60 órás nevelőszülői felkészítő tanfolyamot, a gyakorlatban is bizonyították alkalmasságukat, a képzésen a működtetőjük ajánlásával vehettek részt. A képzés a szakmai ismeretek bővítését, magasabb szinten való elsajátítását, s a gyakorlatban való alkalmazását segítette.

A tanfolyam foglalkozásainak időpontjait azonnal megkapták, szerződést csak ezután kötöttek velük, így annak ismeretében kezdték el a képzést, ezért a hiányzások is minimálisak voltak. A 300 óra lényegesen kevesebb a működként jelenleg kötelezett 400 órához képest. A jelenleg szükséges 500 órás képzésnél a működő nevelőszülők esetében a korábban elvégzett 60 órás nevelőszülői tanfolyam beszámításra kerül, valamint a nevelőszülőtársnál végzett gyakorlat elvégzése alól is felmentést kapnak, s így alakul ki a 400 óra, amely tulajdonképpen a 40 óra foglalkoztatás és munkahelyi egészség és biztonság és a 60 óra nyelvi képzéssel (összesen 100 óra) több mint a korábbi 300 órás nevelőszülői tanfolyam. A működő nevelőszülőknél a nevelt és saját gyermekek felügyeletének megoldása okoz nehézséget. A fővárosban többnyire munkahellyel rendelkező nevelőszülők csak szombati napokon tudnak a képzési kötelezettségnek eleget tenni, így hétköznap dolgoznak, szombaton vesznek részt a képzésen, miközben a gyermekek, családtagjaik otthon vannak. Gyakran szombaton a nevelt gyermeknek kapcsolattartása van. Tapasztalható a képzésen való nyitottságuk, aktivitásuk, de a szervezési nehézségek, a minden hétvégét érintő elfoglaltság megterhelő számukra. Korábban a nevelőszülői felkészítő képzés során a jelöltek átgondolhatták a nevelőszülői szerepkör komoly, nagy elköteleződést, nyitottságot igénylő feladatát, így néhányan elálltak a nevelőszülővé válástól, vagy a trénernek, megfelelően alátámasztott indoklással, nem javasolták azt számukra, ezért a képzések folyamán való lemorzsolódás természetes jelensége egy döntés előkészítő felkészítő folyamatnak.

A képzést nagyon hasznosnak tartották a nevelőszülők, és a szakemberek tapasztalatai szerint is fontos szemléletformáló szerepe volt, valamint a gyermekek nevelése során az élményszerűen, közös gondolkodással elmélyített tudás jól alkalmazható. A nevelt gyermekek fogadásához nagy elköteleződésre, toleranciára, nyitott, őszinte kommunikációra van szükség, amit a képzés jól közvetít, ill. a szűrő szerepe is elengedhetetlenül fontos. A készségszint eléréséhez persze a gyakorlati tapasztalat, a nevelőszülői tanácsadók támogató segítsége, szakértelme szükséges.

Az 500 órás nevelőszülő tanfolyam az új nevelőszülők számára sok új ismeretet ad, ám tematikájában nem jelenik meg a korábbi döntés-előkészítő rész, ami lehetővé tette, hogy a nevelőszülői feladatokra jelentkező és házastársa, vagy élettársa, a képző segítségével a gyermekvédelmi ismeretek befogadása, a nevelőszülői kompetenciák megismerése mellett, a képzésen végzett önismereti munka segítségével meghozhassák azt a döntésüket, hogy ők és családjuk tudja-e, akarja-e vállalni a nevelőszülői feladatokat, hogy a kompetenciák alapján alkalmasak-e rá. A gyermekvédelmi szakemberek tapasztalatai szerint a magyar gyermekvédelem rendszeréről hiányos, vagy téves nézetekkel rendelkeznek a jelentkezők, ezért megismerve a nevelőszülő összetett feladatait, átgondolva saját motivációjukat, többen elállnak annak vállalásától, vagy az örökbe fogadást választják. A képzésben történő változások miatt tehát sok a kérdőjel. Hosszabb távon szükséges lenne az 500 órás OKJ tanfolyam első moduljának szűrő szerepét megerősíteni, amihez fontos lenne két részletre bontani a képzés díját, hogy megmaradjon a tényleges alkalmassági szűrés, ill. a kimaradás lehetősége. A képzés e szakaszában a jelentkező és párja is résztvevő lehetne, ahogy ez a korábbi képzésekben is elvárás volt, szerintünk nagyon helyesen, hiszen mindkét szülő részt vesz a későbbiekben a nevelt gyermek gondozásában, nevelésében.

A Szakszolgálat Nevelőszülői Hálózata szakmai, módszertani fejlesztésére vonatkozó terveit, fő feladatait folyamatosan megfogalmazza, amelyek 2014-ben a következők:

1. Komplex és professzionális toborzási kampány folytatása a főváros és az agglomeráció területén;
2. A nevelőszülői képzések területén bevezetésre kerülő új képzési programok megismertetése a tanácsadó munkatársakkal, a nevelőszülők továbbképzésébe való beillesztése;
3. A Hálózat megjelenítése és képvisellete a közvélemény és a széles szakmai nyilvánosság számára;
4. A gyermekotthonokból nevelőszülői családokba történő átgondozások szakmai eljárásrendjének azonnali kimunkálása és a folyamat elősegítése a fővárosi szakellátási hálózatban, különös tekintettel a 3 év alatti gyerekek ellátását végző gyerekotthonokra;
5. Befogadó Szülői Házak kialakítása, fejlesztése. Alapvetően egyetértenek azzal, hogy a nevelőszülői feladatra jelentkező személy rendelkezzen biztos lakhatással, tehát saját tulajdonú házzal, lakással, vagy főbérként bérlakással. Ezen túlmenően csecsemők ideiglenes gondozását ellátó befogadó szülők számára érdemes megfontolni Nevelőszülői ház/lakás működtetését is. Nevelőszülői ház/lakás lehet esetenként a megoldás nagyobb testvérsorok, 5-6 gyermek egy családon belüli elhelyezésére is, természetesen segítő biztosításával. A nevelőszülői házak egyben további foglalkoztatási lehetőséget jelentenek azoknak a szakképzett csecsemőotthoni munkatársaknak, akiknek az ilyen típusú intézmények kiváltását követően egzisztenciájuk veszélybe kerül;
6. Kapcsolatépítés más Nevelőszülői Hálózatokkal - együttműködési megállapodások megkötése;
7. Közösségformálás a már működő nevelőszülők körében;
8. A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyból és az új képzési kötelezettségből eredő teendők megszervezése.

A megbízott igazgató létfontosságúnak tartja a Hálózat állami fenntartásban való továbbműködtetését, mivel ezáltal, mind a fenntartó, mind az ágazati minisztérium közvetlen információkat kaphat a nevelőszülői ellátás biztonságáról, a fejlesztési tendenciákról. Továbbá így biztosítható több száz gyermek egyenletes és fennakadások nélküli további ellátása, ami kiemelt feladatuk.

A fentiek miatt a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Nevelőszülői Hálózatának működtetése kapcsán a 2014 évi hatékony feladatellátás érdekében folyamatos egyeztetéseket szorgalmaznak a döntéshozókkal, elsősorban a fenntartói feladatokat ellátó Fővárosi Kirendeltséggel.

Igazi nagy nehézséget okoz azonban számukra, hogy a Gyvt. már kihirdetett és 2014. július 1-jétől hatályos módosítása szerint Szakszolgálatuk Nevelőszülői Hálózatot nem működtethet a továbbiakban. Álláspontja szerint ez olyan mérvű strukturális és szervezeti változást jelent, amit csak alapos felkészüléssel lehet véghezvinni. A jelenlegi körülmények között egyelőre nem látszik a biztonságos átalakítás lehetősége. 430 gyermek ellátását és 300 munkatársuk munkaviszonyát érintő kérdéstről van szó, akik joggal várják el a korrekt tájékoztatást és a lehetőséget a változásra való felkészüléshez.

A megbízott igazgató egyetértett a hivatalból indított ombudsmani vizsgálattal mely a gyermekvédelmi rendszer átalakítását, benne különös hangsúllyal a nevelőszülői ellátást is érinti. Meggyőződése, hogy a gyermekek jogainak érvényesítése, érdekük képviselete a változó jogszabályi környezetben különös felelősséget ró mindannyiunkra.

6. A Fészek Gyermekvédő Egyesület vezetője válaszában arról tájékoztatott, hogy az Egyesület 1999 óta folytat képzési tevékenységet. Elsősorban saját hálózatuk fejlesztésére indítanak csoportokat, de az utóbbi években egyre több külső megbízást is kapnak más nevelőszülői hálózatok működtetőjétől, illetve települési önkormányzatoktól – esetükben helyettes szülők képzésére. Képzési kapacitásukat az igényekhez rugalmasan tudják alakítani, 2013-ban pl. 17 csoportot képeztek ki (15 külső felkérésre, 2 csoport saját hálózatuk bővítésére). Ennél több jelentkezőt is képesek lennének felkészíteni a feladatra, azonban mégsem lehetséges, mert

- a képzések gyakorlatilag önerőből történnek, erre semmilyen forrásuk hosszú évek óta nincs, így jelentősebb toborzást, kampányt nem tudnak finanszírozni; így elsősorban a honlapjuk a hirdetési felületük, alkalmanként egy-egy média-megjelenés, vagy a „szájhagyomány”.

– a hálózat bővítésének mértékét ahhoz is igazítják, hogy hol és mekkora igény van a munkára. Felelőtlenségnek gondolnák kiképezni családokat, ha nem tudnak számukra feladatot is biztosítani. Mivel a gyermekek kihelyezéséről a TEGYESZ-ek döntenek, akik egyúttal nevelőszülői hálózatot is működtetnek, és ezzel a helyzeti előnnyel gyakran élnek is, így a nem állami szolgáltatók számára bizonytalan, hogy éppen számítanak-e rájuk, illetve milyen feladatot kaphatnak.

– 2014-től, a törvényi változások hatására egyértelműen megcsappant a nevelőszülőség után érdeklődők száma, ennek két fő okát látják: a megnövekedett képzési követelmény, illetve a más kereső tevékenység korlátozása, így ha akarnák, sem biztos, hogy több alkalmas jelentkezőt sikerülne toborozniuk jelenleg.

Az egyesületnek nincs tudomása arról, hogy a most bevezetésre került képzés szükségességéről bármiféle előzetes felmérés, háttér tanulmány, vagy modellkísérlet készült volna. Adatok bekérése viszont történt a szaktárca részéről, annak megállapítása céljából, hogy hány nevelőszülő nem rendelkezik semmilyen más jogviszonnyal. Ebből ki is derült, hogy országosan az 5000 nevelőszülőből kb. 3000-nek nincs, és 2000-nek van egyéb jogviszonya. Kétségtelen tény, hogy a nevelőszülők régi vágya volt, hogy a munkájukat valamilyen módon ismerjék el, és vegyék figyelembe munkaviszonyként.

Ugyanakkor, aki rendelkezett munkaviszonnyal, azok körében viszont riadalmat váltott ki, hogy esetleg elveszíthetik a „rendes” munkájukat.

Meglátásuk szerint *szakmailag az lett volna indokolt, hogy a foglalkoztatási jogviszony bevezetésével egyidejűleg (ami kétségtelenül előre mutató intézkedés, ha hosszú távon van forrás a fenntartására) a választás jogát megengedve a régi „hagyományos” nevelőszülői jogviszony is megmaradjon.*

A foglalkoztatási jogviszony mellé került kötelező érvényű feltételként az OKJ-s képzés, melynek óraszámát 500-600 órában határozták meg. *A tananyag összeállítása során sem került felmérésre a szakma igénye, tapasztalata.* Az egyesület részéről annak próbáltak hangot adni, hogy frontális oktatásban nevelőszülőiséget tanítani nem célszerű, illetve, hogy nem a dömpingszerű sokórás képzés lenne a célra vezető, sokkal fontosabb a működő nevelőszülők szakmai kísérése, folyamatos továbbképzése, a problémákra fókuszáló célirányos feldolgozás, pl. esetmegbeszélőkön. Egyesületük jelenleg még az eddigi, FIKSZ-programra épülő 60 órás képzéssel dolgozik, mely saját élmény alapú, személyiségfejlesztő elemeket is magába foglaló tréning, és hatékony felkészítést ad a nevelőszülői feladatok ellátásához. Évek óta követik kérdőíves módszerrel a képzéseik eredményességét, és a résztvevők kivétel nélkül nagyon hasznosnak és hatékonyak tartják, többségében a saját gyermek neveléséhez is javasolnák az elvégzését. *Az OKJ-s képzési tematika elkészítésébe, az egyesület vezetőjének ismeretei szerint hivatalosan nem vonták be a működtetőket, a szakma képviselőit, sem a képzésben nagy tapasztalattal rendelkező oktatókat, és nem volt lehetőség a tananyag megismerésére, véleményezésére sem.*

A vezető jelenleg két kategóriáját látja az 500 órás nevelőszülői képzéseknek. Egyrészt megjelentek piaci alapon a különböző oktatási stúdiók ajánlatai. A tapasztalatok szerint ők azok, akik szintén EU-s pályázati források jóvoltából munkanélkülieket képezhetnek át nevelőszülővé. Több ilyen cég is kapcsolatot kezdeményezett már az egyesülettel is, amelyből az egyesület ügyvezetője a következő problémákat látta kirajzolódni:

- A képző cégeknek általában nincs semmilyen tapasztalata a nevelőszülői ellátásban.
- A képzések lebonyolításánál problémát jelent a gyakorlati hely hiánya.
- Nem megoldott a jelentkezők alkalmassági vizsgálata.
- A képzési kapacitások elosztása semmilyen ésszerűséget nem mutat, és nem veszi figyelembe a területi adottságokat (pl. Baranya megyében működő cég Kiskunhalason nyert képzési lehetőséget, nyíregyházi cég Érden szeretne képzést indítani, stb.)

Előadta továbbá, hogy az egyesület minden alkalmat megragadott arra, hogy jelezze az ágazat vezetőinek a rapid módon és szinte titokban kidolgozott tematika veszélyeit. Ismereteik szerint zömében olyan szakemberek dolgoztak a tananyag kidolgozásánál, akiknek a nevelőszülői ellátásban semmilyen tapasztalatuk nincs. A képzések lebonyolításához pályázati úton kerestek oktatókat. A pályázati határidő lejárta előtt lezárták a jelentkezések fogadását, és megkezdték a leendő oktatók 10 napos felkészítését, ekkor azonban még a tananyag nem állt rendelkezésre. Az egyesülethez eljutott információk alapján, a pályázaton nyertes oktatók között többen nem rendelkeztek oktatói tapasztalattal, vagy nevelőszülői ismerettel, vagy egyikkel sem.

Az egyesület ügyvezetője összességében úgy gondolja, ha egy év alatt kb. 1800 már működő nevelőszülő OKJ-s képzésére volt lehetőség (akiknek majd öszre zárul a képzése), és a jelenleg hatályos jogszabályok szerint 2014. december 31.-ét követően már csak 500 órás képzéssel lehet nevelőszülővé válni, akkor *gyakorlatilag egy teljes éven át nem létesül majd új nevelőszülői férőhely, ami az eddigi jogszabályok mentén sem tudna megfelelő számú és minőségű elhelyezést biztosítani a családjából kiemelt gyermekek számára, nem beszélve arról az irányelvről, hogy januártól lehetőleg egyetlen 6 év alatti gyermek se kerüljön intézményi elhelyezésre a szakellátásban.*

Az OKJ-s képzéshez kötött nevelőszülői jogviszony tehát, még ha növelte is a nevelőszülőiség presztízsét, de biztosan csökkentette a nevelőszülőiség után érdeklődők számát, miközben a beáramlási adatok növekednek, a szakellátásba kerülő gyerekek egyre súlyosabb állapotban kerülnek be, a nevelőszülők és a működtetők ehhez pedig nem szakmai segítséget, hanem a munkajogviszonnyal együtt járó plusz adminisztratív terheket kaptak, miközben a gyámi jogok kapcsán bekövetkező változások még rugalmatlanabbá, életszerűtlenebbé tették az ellátást, intézményesítették a nevelőszülői családot.

7. A Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület elnöke szerint az ENSZ Közgyűlése által elfogadott – és magyarul is elérhető – *Alternatív gondoskodás a gyermekekről* című útmutató, illetve az ennek alkalmazását segítő kézikönyv elkészült, ugyanakkor semmiféle nyoma nincs annak, hogy a szaktárca, vagy a szakemberek azon köre, akikkel vélhetően konzultált a kormányzat megismerte, elfogadta volna ezeket a gyermekjogi megközelítésű ajánlásokat, módszertani iránymutatásokat.

A gyermekvédelem átalakításának egész koncepciója rendkívül szűkkörű, csak egy szegmensre fókuszál, nevezetesen a szakellátásban élő, illetve oda beutalásra kerülő gyerekek intézményi elhelyezésének kiváltására nevelőszülői ellátással.

A gyermekjogi, a gyerekek jólétét, jóllétét és védelmét szolgáló elméleti és gyakorlati ismeretek, a nemzetközi egyezményekben, ajánlásokban és hazai jogszabályokban foglaltak, a szakpolitikai megközelítések, egyértelműen a gyermek és a család lakóhelyén történő megelőzésre, a vérszerinti családok támogatására és megerősítésére, illetve a kiterjedt, tágabb családban való elhelyezésére helyezik a fő hangsúlyt, és nem a családból való kiemelésre.

Az egyesület elnöke ismeretei szerint nem készült átfogó felmérés a jelenleg veszélyeztetettként, illetve védelembe vettként gondozott gyerekekről, és a helyi ellátások mennyiségéről, minőségéről a korábbi ombudsmani vizsgálatok, legutóbb a szigetszentmiklósi ügyben⁴ folytatott vizsgálat megállapításainak, kutatások és szakmai jelzések, visszajelzések ellenére sem; ahogyan nem készült a szakellátásban élő gyerekek családi helyzetéről, kapcsolattartásáról, re-integrálási lehetőségeiről sem felmérés.

Ezekre vonatkozóan nincs is utalás semmiféle kormányzati anyagban, intézkedési tervben, nem szerepelt a jogszabály módosítás indoklásában.

Az egyesület elnöke szerint nyilvánvaló, hogy a kormányzati és ágazati döntésekben a hangsúly nem a megelőzésen, a gyerek és családja lakóhelye szerinti univerzális és szükség esetén célzott, illetve speciális szolgáltatások magas színvonalú interszektorális (ideértve az egészségügyi, szociális, oktatási és más lehetőségeket, a napközbeni ellátás, játék, szabadidő, stb. biztosítása érdekében) nyújtásán van. Nincs utalás arra, hogy az iskoláztatási támogatással alakított családi pótlék esetében a büntetésen, a juttatás elvonásán kívül milyen stratégia, program készült, hogy a gyerekek iskolába járását és sikeres iskola befejezését elősegítsék. Ebben a tankötelezettség felső korhatárának leszállítása és a szakiskolai oktatás lerontása nem segít.

Az interszektorális szolgáltatás nyújtásán és ezáltal holisztikus gyermekjogi megközelítés alapján lényegesen jobb eséllyel lehetne a veszélyeztetést megelőzni, korán és megfelelő módon segítséget, támogatást nyújtani, és jelentősen csökkenteni azon gyerekek számát, akiknek átmenetileg vagy véglegesen a családból való kiemelését kell választani, miután a tágabb családban való elhelyezését és segítségét is számításba vették. Az intézmények kiváltására irányuló nemzetközi erőfeszítések során kiemelten fontos a szakellátásban élő gyerekek felmérése, minden szempontból, és annak mérlegelése, hogy esetükben hogyan lehet megvalósítani a családba való visszakerülést, végleges sorsrendezést.

---

⁴ Lásd AJB 7903/2013. számú jelentés

Az intézményrendszer kiváltásának fontos eleme a gondozási helyek felmérése, és az ott dolgozók lehetséges átképzésének, alkalmazásnak kérdése, hiszen érthető, de el nem fogadható okokból, ők mindent megtesznek az intézmények fenntartásáért, és ebben gyakran partnerek azok az intézmények, hatóságok is, akik a döntéseket hozzák (TEGYESZ, Gyámhivatalok), hiszen az egyéni felelősség és számonkérhetőség, átláthatóság jelentősen nőhetne. Ezt az érzékeny folyamatot megfelelően kell facilitálni, amint ezt a módszertani útmutatók szintén tartalmazzák.

Ugyancsak elemzendő lenne, hogy azokon a településeken, ahol a nevelőszülők élnek, vajon biztosítottak-e a nevelés, gondozás feltételei, mivel nem csak az jelent súlyos – és sok szakember által előre jelzett – problémát, hogy nem lesz elegendő számú nevelőszülő, részben a feltételek elégtelensége, részben az egész fejlett világban tapasztalható érdeklődés korlátozottsága miatt, hanem az is, hogy a nevelőszülők közel fele 2000 főnél kisebb településen él, ahol minimálisak az elérhető szolgáltatások, ha egyáltalán vannak, de más településeken is súlyos gondokat okoz a szakemberek, szolgáltatások hiánya, elégtelensége, amire pedig az érintett gyerekeknek kiemelkedően nagy szüksége lenne. Ez igaz az otthon élőkre is, ezért is a helyi alap- és célzott ellátásokat kellene minden módon erősíteni, ami költséghatékony és eredményesebb. A nevelőszülői rendszer pedig, ha szakmailag tisztességesen működtetik, nem (feltétlenül) olcsóbb, hanem hatékonyabb, eredményesebb, és a gyerekek érdekeit szolgálja. Súlyos problémát jelent, hogy a tervezett változások során a fogyatékosággal élő gyerekek és a többes testvérek esetében az intézményes elhelyezést a jogi szabályozás engedi 12 éveseknél fiatalabbak esetében is, annak ellenére, hogy az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága záró észrevételeiben az előbbi tarthatatlanságára külön is felhívta a magyar kormány figyelmét.

Az egyesület elnökének tudomása szerint *nem készült sem felmérés, sem modellkísérlet a tervezett intézkedések, ezen belül a nevelőszülői rendszer átalakítása érdekében sem, és a civilszervezetek, illetve a szakma képviselőivel nem folyt érdemi megbeszélés, egyeztetés.* Az elkészült – nagyon vázlatos és nem publikus – számítások, háttéranyagok csak a várható beáramlást számították anélkül, hogy akár a jelenleg gondozott családok és gyerekek adatait és körülményeit, szükségleteit, akár a bekerüléssel veszélyeztetettekét, illetve a trendeket vizsgálták volna, akár érdemi költségelemzést végeztek volna. Meg kell jegyezni, hogy informális értesülések és szakemberek elmondása szerint, a „gate keeping” funkció szakmai megvalósítása, vagyis a megfelelő megelőzési, korai segítségnyújtási stratégia helyett már most érzékelhető az a tendencia, hogy inkább ne utaljanak be gyerekeket a szakellátásba, csak ha végképp elkerülhetetlen, mert nincs elég nevelőszülő – a január elsején életbe lépett elhelyezési tilalmat sem tudják érvényesíteni a megyék, illetve a főváros sem.

Félő, hogy az államosítás ellenére egyre súlyosabb gondokkal küzdő gyerekek otthonok sem tudnak a minimális ellátási feltételeknek sem megfelelni, például az étkezési normák, ruházat stb. terén, sőt mint megfelelő gyógyszer, diéta, szemüveg, különóra, hazautazás stb. nem is jöhet szóba. Az elkészült háttéranyagokban az elnök tudomása szerint sem szakmapolitikai, sem a hazai vagy nemzetközi szakmai szabályokat, ajánlásokat említő, vagy figyelembe vevő információ nem szerepel.

A képzési anyag összeállításakor sem a CSAGYI-val (aki az eddig országosan előírt és 15 évig megalapozásra szolgált FIKSZ programot adaptálta), más civil szervezetekkel, szakemberekkel nem folyt egyeztetés, vagy konzultáció. Ez azért is probléma, mert az eddig használt tananyag továbbképzési anyagának adaptálását régóta javasolták, sok európai országban (Svédország, Finnország, Hollandia, Belgium, Szlovákia, Csehország, Lengyelország, stb. jelenleg bevezetés alatt, és az SOS Nemzetközi Egyesületében) eredményesen használják, s tervezik a kiterjedt családra (kinship care), és a továbbképzésekre vonatkozó modulok átvételét, adaptációját is.

A bevezetett 500 órás képzés nem szakmai megfontolásokon alapul, a nevelőszülők és leendő nevelőszülők alacsony iskolai végzettsége, időbeosztása, és az el sem készült, csak részleteiben ismert tananyag nem teszi lehetővé, de szükségessé sem ezt a fajta képzést. A nevelőszülőknek a jelenleginél lényegesen több szakmai és emberi támogatásra, elérhető szolgáltatásokra (főképp a gyerekek számára) lenne szüksége, és olyan kiegészítő lehetőségekre, mint például egy speciális hotline, internetes felület, stb. ahol megfelelő információt kaphatnak, akár anonim módon is. Ugyancsak szükség volna az őket segíteni hivatott nevelőszülői tanácsadók és gyermekvédelmi gyámok nagyon magas színvonalú felkészítésére, „karbantartására”, módszertani támogatására, szupervíziójára.

Szintén szükséges lenne a gyermekvédelem egészének, ezen belül a nevelőszülői rendszernek az átfogó elemzésére, eredményességnek, hatékonyságának mérésére, és ezek alapján a teendők megtervezésére, hosszú távú stratégia kialakítására, megvalósítására. Ehhez az Európai Unió, az Eurochild és más szakmai szervezetek messzemenő szakmai támogatást és segítséget nyújthatnak.

8. Az UNICEF Magyar Bizottsága gyermekjogi igazgatójának nincs tudomása olyan előzetes háttéranyagról, igényfelmérésről vagy modellkísérletről, ami a gyermekvédelem rendszerének /a nevelőszülői ellátás rendszerének átalakítását megelőzte volna. Ha készült is ilyen anyag, az nem jutott az érintett civil szervezetek tudomására - részvételükkel sem egyeztetés, sem vita nem zajlott.

A gyermekjogi igazgató kiemelte, hogy *gyermekjogi szempontból aggályosnak tartja a koherens gyermekvédelmi stratégia hiányát*. Jelenleg intézménykiváltás zajlik – még ha ez nem is hangzik el –, amihez követni kellene a megfelelő nemzetközi szakmai sztenderdeket. Ilyen anyagot az SOS Gyermekfalu Alapítvány magyar nyelven is közreadott 2013-ban, de ezen kívül az Eurochild, és az UNICEF is rendelkezik releváns szakmai dokumentumokkal.

Az AJBH korábban már elkezdett, „fogyatékosággal élő személyek jogainak védelmét” vizsgáló projektje⁵ jelentéseihez kapcsolódóan az igazgató itt is kiemelte, hogy a *fogyatékosággal élő gyerekeket és nagy testvérsorokat diszkriminálja a jelenleg hatályos jogszabály azzal, hogy az ő esetükben nem kötelező a nevelőszülői elhelyezés*. Ez akkor is megengedhetetlen, ha nevelőszülők alacsony száma, és az intézménykiváltásra rendelkezésre álló igen rövid idő miatt gyakorlati oldalról indokolható is lenne ez a különbségtétel.

A fogyatékosággal élő gyermekeken kívül *az újszülött és csecsemőkorú gyermekek nevelőszülői elhelyezése is számos problémával terhelt az új rendszerben*, így például gondot okoz az anyatejes táplálás megvalósulása, de az anyás elhelyezések lehetősége és száma is igen csekély.

További problémának látják, hogy nincs egységes, országos protokollja a gyerekotthonból nevelőszülői családba történő kihelyezésnek, a nevelőszülői családba ideiglenes hatállyal történő befogadásnak. Ilyen egységes szakmai iránymutatás hiányában országosan igen eltérő gyakorlatok alakultak ki, továbbá igen magas a kockázata annak, hogy sérül a gyermek legfőbb érdeke.

Az UNICEF Magyar Bizottságát előzetesen nem keresték meg egyeztetés, vagy szakmai véleménycsere céljából, és Magyarországi szakmai partnereik (SOS Gyermekfalu Alapítvány, Kék Vonal Alapítvány) esetében is hasonló tapasztalatokról számoltak be.

9. A Nevelőszülők Országos Független Érdekvédelmi Szakszervezete (NOFÉSZ) elnökének részletes, és tagjaik véleményét összegző tájékoztatása szerint a kötelező, új képzés miatt már tavaly nyár elején nagy volt a káosz, mert akkor már lehetett jelentkezni a várhatóan 2013 őszén induló képzésekre, de nem volt egyértelmű iránymutatás arra vonatkozóan, egyebek mellett, hogy ki mentesül a képzés alól (pl. a vér szerinti hozzátartozó nevelőszülők).

⁵ „Méltóképpen Másképp” Fogyatékosügyi projekt. AJB Projektfüzetek. 2010/3. <http://www.ajbh.hu/documents/10180/124840/fogyatekosugyi.pdf/7749cdf2-c4da-45ca-9de3-acb348b2bbac?version=1.0>

Problémaként jelezték a nevelőszülők, hogy az *500 órás képzés nem alanyi jogon ingyenes*, hanem a díjmentes képzésre a TÁMOP-projekt keretében lehet pályázni. A nevelőszülők, mint magánszemélyek pályázhattak, s 1600 fős keretszám volt a már működő nevelőszülőkre, és 200 fős keretszám az új nevelőszülőkre. Éppen ezért, mindenféle előzetes tájékoztatás nélkül, amint megnyílt a lehetőség a pályázat beadására, akit támogatott a működtető, az beadta a pályázatot, s a kapott tájékoztatás szerint a pályázatok fogadásánál csak a pályázat beérkezésének sorrendjét tudják figyelembe venni. Ekkor még a nevelőszülők képzésére, képzési kötelezettségére vonatkozó végrehajtási rendelet még nem született meg, azt sem lehetett tudni, hogy vannak-e olyan nevelőszülők, akik felmentést kapnak, esetleg türelmi időt a végzettség megszerzésére. Sokan nem akartak lemaradni az ingyenes képzésről, mert nem volt garancia arra, hogy a jövőben is lesz ilyen lehetőség. Így fordulhatott az elő, hogy olyan nevelőszülők is jelentkeztek, akiket később a jogszabály mentesített a képzés megszerzése alól. Míg az ország több részéről sok nevelőszülő arról tájékoztatta a NOFÉSZ-t, hogy szerettek volna a képzésre jelentkezni, de nem volt rá lehetőségük, mert a működtető nem támogatta a pályázatukat. Ezzel ellentétben több olyan panaszt is kaptak, amelyben a nevelőszülők azt sérelmezték, hogy habár nem akartak a képzésre jelentkezni, de burkoltan közölték velük a szakemberek, hogy akkor a jövőben ne számítsanak kihelyezésre. Továbbá az is előfordult, hogy a nevelőszülő, azért nem akart a képzésre jelentkezni, mert több különleges szükségletű gyermeket nevel, és nem tudja a felügyeletüket megoldani, de ezekben az esetekben is a szakemberek „nyomására” pályáztak, mert a nevelőszülők nem mertek ellenkezni.

A képzések 2013 őszén elkezdődtek, és a gyakorló nevelőszülők az 500 órás képzésből 100 óra felmentést kaptak, így 400 órás képzésen vettek részt. Sokan panaszkodtak arra, hogy a már évek óta működő nevelőszülőknél is el kellett menni terepgyakorlatra nevelőszülőtarshoz és naplót kellett írniuk esettanulmánnyal. Nagyon sok nevelőszülő azt is kifogásolta, hogy az *új nevelőszülőknél nem előírás – az eddig jól működött – FIKSZ képzés, amelynek része volt a döntéselőkészítő-tréning is*. Most már nincs meg az a lehetőség, hogy a résztvevők saját maguk ismerjék fel, alkalmasak lesznek-e a nevelőszülői feladatok ellátására (pl. korábban szinte minden csoportban volt önkéntes visszalépő).

A képzés miatt a *gyermekfelügyelet megoldása sok nevelőszülőnek probléma* és a beígért napi bruttó 1000 forintból nem tudják ezt fedezni, s az órák legfeljebb 20 százalékáról lehet hiányozni, aki ennél többet van távol, annak vissza kell fizetnie a tanfolyam díját, 390 ezer forintot. Nem kimentő indok a speciális élethelyzet, betegség, kórházi kezelés, vagy gyermek kihelyezés sem. 2014 tavaszán arról tájékoztatták a képzésre járó nevelőszülőket, hogy gyorsítani kell a képzésen, hogy év végére minden csoport végezzen és el tudjanak számolni az EU felé. Azok, akik dolgoznak, képtelenek több napot vállalni, mert a munkahelyek nem tolerálják a hiányzást. Nagyon sokan problémának jelezték a képzés helyszínére történő utazást, mert vannak, akiknek alkalmanként több mint 100 km-t kell utaznia, ami hatalmas anyagi teher a családnak. A tananyag miatt is sokan háborognak és nem értik, hogy nekik miért kell jogot, szociológiát, etikát, pszichológiát, kommunikációt, munkajogot, gyámügyi és dokumentációs feladatokat, munkavédelmet és nyelvet tanulniuk, hiszen évek óta hibátlanul ellátják a feladataikat és korábban nem volt feltétel az OKJ-s képzés megszerzése. A tananyag több nevelőszülő véleménye szerint használhatatlan és az órai jegyzeteikből készülnek a modulzáró vizsgákra. Sokan úgy gondolják, hogy a nevelőszülőknél kívül nincs még egy olyan munkavállaló, aki *ennyire ki lenne szolgáltatva a munkáltatójának*. A gyakorlati tapasztalatok szerint a személyi feltételek adottak, legalábbis oktató van elég, de például, aki elnökölné a záróvizsgán, nincs. A tárgyi feltételek viszont nem megfelelőek: van terem, de kivetítésre, filmvetítésre például jellemzően nincs lehetőség. A képzés témakörei ismétlődően visszatérnek, ezért a nevelőszülők véleménye szerint kevesebb óraszámban is elég lenne az oktatás.

A NOFÉSZ-hoz érkezett nevelőszülői panaszok tapasztalatai alapján a 2014-es változások pozitív hozadéka, hogy a nevelőszülőség „*jogviszonnyá vált a hagyományosoknak, mert akár hogy is vesszük, aki hagyományosként dolgozott az az állam fekete munkása volt, és ha nem volt más állása vagy bármilyen jogviszonya, akkor ő sehol sem jelent meg a munkaerő piacon, de azt hiszem, több pozitívumot nem tudnék felsorolni.*” Negatívum viszont annál nagyobb számban jelent meg a panaszokban: sokan egyenesen káosznak titulálták a kialakult rendszert, ami nem volt felkészülve a változásokra. „*Nálunk ... megyében nagyon hiányos a tájékoztatás. A MÁK az utolsó percben kapta a bérezéshez tartozó szoftvert tele hibákkal, sokunk programhiba miatt nem kapott jól fizetést. Egyébként ők (MÁK) segítőkésznek bizonyultak, nem úgy a működtetők.*”

Az aggodalmak szerint *ezzel a rendelkezésekkel nem lesz biztosítva hosszú távon az utánpótlás.* Az 500 órás tanfolyam a kezdőknek túl sok és túl hosszú idő. A már működők számára is megterhelő és csak a gyerekek miatt vállalják. Egyre többen fontolgatják, hogy befejezik a nevelőszülőséget. Munkanélküli párokat is toboroztak nevelőszülőnek: ők lesznek a „megélhetésiek”. Több helyről hallották, hogy probléma a csecsemők kihelyezése, kevesen vállalják őket. Ha a nevelőszülő dolgozik, akkor nem tud otthon maradni a babával, mert anyagilag ellehetetlenedik, mivel nem igényelheti meg a GYED-et.

A NOFÉSZ elnökének nincs tudomása arról, hogy a tananyag elkészítés előtt milyen előzetes háttéranyag, igényfelmérés készült. Először hallomásból, majd a médiából értesültek arról, hogy a tananyagot az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Munkacsoportja dolgozta ki. A szervezet elnökségi tagjai valamennyien régóta gyakorló nevelőszülők, évekkal ezelőtt (2009-ben) önként, a saját költségükön mindhárman elvégezték az akkori OKJ-s 300 órás képzést. *Véleményük szerint a régi OKJ-s képzés óraszámra elegendő volt, valamint a tananyagot is csak részben kellett volna módosítani az új jogszabályokhoz igazodva.* Gyakorlati tapasztalataik szerint az esetmegbeszélések és az interaktív gyakorlatok fejlesztik legjobban a készségeket. Az egyesület elnöke tavaly októberben meghívást kapott a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Nevelőszülői Munkacsoportjába, ahol előterjesztette a képzéssel kapcsolatos javaslatait, amiből semmit sem vettek figyelembe.

A nevelőszülői levelekből leszűrt tapasztalatok azt mutatják, hogy *a gyermekek jogai gyakran sérülnek* (kapcsolattartások, testvérek együttes elhelyezésének hiánya, kihelyezések, áthelyezések során, stb.). Több esetben előfordult a családon belüli gyermek veszélyeztetése másik gyermek által, amikor a működtető figyelmen kívül hagyta a nevelőszülő jelzését, ezzel maga a rendszer veszélyeztette a gyermeket (*rendszerabúzus*). A jogszabály megnevezi, hogy a különleges szükségletű gyermekek fejlesztéséhez szükséges eszközöket a működtető biztosítja, a gyakorlatban viszont a nevelőszülő a saját jövedelméből vásárolja meg a szükséges eszközöket. A gyermek első gondozási helyre történő kihelyezésekor szükséges ruházati ellátmány (6 ezer – 12 ezer Ft. közötti összeg) nem fedezi a szükségleteket, s a jogszabály ellenére országosan sem egységes és van úgy, hogy a nevelőszülő nem is kapja meg az ellátmányt kihelyezéskor. A tartós beteg gyermek számára előírás a folyamatos egészségügyi ellátás biztosítása, a speciális gondozási előírások betartása, a gyermek egyéni, szükségletehez igazodó igényeinek (diéta, gyógyászati segédeszközök) megfelelő ellátás, ugyanakkor az ellátmányból képtelenség biztosítani az egyéni igényeket (pl. lisztérzékenység, halmozottan fogyatékos gyermek gyógyszerei, szemüveg, fogszabályzó, stb.). A tehetséges gyermek képességeinek kibontakoztatását iskolán kívüli tevékenységek formájában (sportkörök, egyesületek, tánc, művészeti képzések) a hat éve nem emelt ellátmányból nem lehet megoldani. A gyermekek szeptemberi beiskolázásával kapcsolatban kiemelték, hogy a jelenleg kapott összeg a gyermekek teljes körű ellátására már kevés, így havonta félretenni nem tudnak a nevelőszülők a szeptemberi tanévkezdésre. A tankönyvek drágák, az általános iskolai tankönyvcsomagok átlagosan 20 ezer forintba, a középiskolásoké 30-40 ezer forintba kerülnek.

A nevelőszülők többsége a tavalyi tanévkezdésre már hitelt vett fel, amire ez évben nincs lehetőségük, mert még az előző hitelt sem rendezték és többüknek vannak még a közüzemi tartozásai is. A gyermekek iskolai és kollégiumi étkeztetésével összefüggésben hangsúlyozták, hogy az oktatási-nevelési intézményekben 100%-os térítési díjat fizetnek a nevelőszülők az étkezésért. A kollégiumban lévő középiskolás gyermek után 25 ezer forintot kell fizetni a napi háromszori étkezésért. A fennmaradó ellátmányból lehetetlen kigazdálkodni az egyéb szükségleteket (bérlet, ruházat, zsebpénz, stb.). *A gyermekek kihelyezésénél az ellátmányt csak utólag kapják meg a nevelőszülők, így a család a saját jövedelméből előlegezi meg a gyermek tartását* (a nevelőszülők sok esetben ilyenkor is hitelért kénytelenek folyamodni).

A nevelőcsaládok ingatlanjaiban és tartós fogyasztási cikkeiben bekövetkező károkat (pl. hiperaktív vagy fogyatékossgal élő gyermekek, akiknek az önkontrollja változó és kiszámíthatatlan) nem téríti meg a működtető. Sajnos az egészséges gyermekek sem tudnak vigyázni a berendezésre, a lakóingatlanra, a nevelőszülő kocsijára, amelyet a nevelőszülő éveken, évtizedeken át megosztott velük, és a jelenlegi gazdasági helyzetben nincs miből felújítani, pótolni a berendezési tárgyakat, még egy egészségügyi festésre sem futja sok helyen. *A különleges szükségletű gyermekek nagykorúvá válásakor fontos lenne, továbbra is különleges ellátásban részesülhessen, hiszen a nagykorúság elérésével nem szűnik meg az a probléma, ami miatt kiskorúként különleges ellátásban részesült.* Véleményük szerint a tartósan beteg, fogyatékossgal élő fiatal felnőtt utógondozottak jogai sérülnek azzal, hogy a magasabb ellátmányt már nagykorúként nem kapják meg. A szükségleteiket nem fedezi az ellátmány, amit a nevelőszülők a saját jövedelmükből kénytelenek pótolni. A gyermekek üdültetése, nyaraltatása kapcsán kiemelték, hogy noha előírás, hogy a gyerekek nyaralását biztosítani kell, anyagi forrás hiányában viszont ezt nehéz megvalósítani. Van olyan megye, ahol a nyári hónapban számlákkal, nyugtákkal kell igazolni, hogy a nevelőszülő 20 ezer forintot költ a gyermek nyaralására, nyári kikapcsolódására.

Több nevelőszülő problémának érzi, hogy a nála elhelyezett gyermekeket látogató segítő szakemberek (nevelőszülői tanácsadó, gyámi-gondozói tanácsadó, hivatásos gyám, alapellátás családgondozója, szakmai vezető, gyámhivatal, védőnő, osztályfőnök) gyakori és összehangolatlan látogatásai miatt, sokszor átjáróhely a nevelőszülő otthona és ezzel a család intimitása sérül. Ezen kívül sokan fordultak az egyesülethez olyan panasszal, hogy a tanácsadók a családlátogatások időpontját nem egyeztetik előre a nevelőcsaládokkal és gyakori, váratlan megjelenésükkel ellenőriznek, de nem segítenek.

A nevelőszülők elismerik az ellenőrzés szükségességét abban az esetben, ha feladataik ellátásával kapcsolatban hiányosságok merülnek fel, de ilyen esetekben a jogszabályban foglaltak szerint rendkívüli felülvizsgálatot végez a nevelőszülői hálózat működtetője. Minden más esetben illene a tanácsadóknak tiszteletben tartani a család intimitását és előre egyeztetett időpontban lenne javasolt látogatni, segítő szakemberként, tanácsadóként és nem ellenőrként. Amennyiben a tanácsadó bejelentés nélkül érkezik és ellenőrzést kíván végezni, akkor javasolt lenne arról jegyzőkönyvet felvenni. A gyámi feladatokat az évek során a nevelőszülők jól végezték, pénzt ezen munkájukért nem kaptak, mégis önzetlenül látták el a feladataikat. *A törvénymódosítás megszüntette a nevelőszülők gyámságát, amiről velük senki nem egyeztetett.* A nevelőszülők többsége vidéken él, nem a nagy városokban és például, így több időbe és költségbe fog számukra kerülni a gyerekek gyámjának, vagy gyámjainak elérése. Továbbá a gyermekvédelmi gyámság bevezetésével gyakoribbak a nevelőszülőnél a szakemberek látogatásai, mivel korábban a gyámi tanácsadó kéthavonta, míg a gyermekvédelmi gyám 2-3 hetente jár a gondozási helyre.

Gyakran zavar keletkezik az együttműködésben, mert a látogatások során a nevelőszülői tanácsadó és a gyermekvédelmi gyám nem ugyanazokat az elvárásokat közvetíti a nevelőszülő, illetve a nevelt gyermek felé.

A nevelési díj-ellátmány felhasználására vonatkozó elszámoló-lap vezetését a törvény nem írja elő, mégis több megyében vezetni kell, ami 5-6 gyerek nevelésénél hatalmas teher és képtelenség kiszámolni, hogy melyik gyermek pontosan mennyit evett, mennyi vizet-, tisztálkodó szert-, stb. használt el. A nevelési díj-ellátmány felhasználásának ellenőrzése a tanácsadók feladata, akkor kérdésként merült fel, hogy miért ruházzák át a nevelőszülőkre az adminisztrációt. A ruházat nyilvántartás lapot sem írja elő kötelezően a törvény, mégis több megyében vezetni kell.

A tanácsadók a gondozási helyen bármikor ellenőrizhetik a szükséges ruhaneműk meglétét, ezért a ruházati nyilvántartási lap kitöltése és vezetése véleményünk szerint felesleges. Nem könnyű az 5-6 gyermeket nevelő nevelőszülőnek pl. egy-egy zokni vagy fehérnemű megvásárlásakor minden gyermek részére külön-külön számlát kiállítani.

A panaszos levelek kiemelten hangsúlyozták, hogy a nevelőszülők panaszait, bejelentéseit figyelmen kívül hagyják, és nem történik intézkedés, vizsgálat, ezzel gyakran a gyermekek jogai szintén sérülnek. *A gyermekvédelmi szakértői bizottságok vizsgálata sok esetben téves, mivel gondozás alatt derül ki, hogy a normál szükségletű gyermek valójában tartósan beteg, fogyatékos, különleges vagy speciális szükségletű.* A nevelőszülő a rendszert, a gyermek családját és a gyermek történetét is befogadja.

Ez veszélyekkel is járhat, ha az elhelyezés nem volt kellően körültekintő (pl. a nevelőszülő és a gyermek igénye eltérő) és ez aláaknázhatja a nevelőcsalád kapcsolatait (pl. válás). *A segítő szakemberek személye gyakran változik, nincs állandóság, nincs biztonság, sok esetben nincs segítség, a nevelőszülő egyedül marad a gyermek problémájával.* A szakemberek tudása sok esetben nem kielégítő (nem támogató, nem segítő) sokkal inkább utasító, parancsoló, fenyegetőző.

A NOFÉSZ tapasztalatai szerint *a legkritikusabb mégis az, hogy a gyermekek megfelelő életszínvonalához nincs biztosítva a szükséges anyagi fedezet* és ezzel a gyermekek jogai sérülnek. Az ellátmány nevelési díjből (az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 120%-a), valamint a külön ellátmányból (az éves nevelési díj 25%-a) tevődik össze, melyek 2008. január 1-je óta nem változtak. A nevelőszülői családok többsége évek óta nem volt nyaralni, nem tudta a nevelt gyermekek által elhasznált bútorait lecserélni, a lakását felújítani-átfesteni, mivel tartalékaikat felélték és havonta, rendszeresen a saját jövedelmükből pótolták/pótolják a nevelt gyermekek ellátásához szükséges hiányt.

A fenti problémák megoldására a NOFÉSZ évek óta próbálja felhívni az illetékesek figyelmét, de javaslataikat, kéréseiket nem veszik figyelembe.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetben

Feladat- és hatáskörömet, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

A törvény 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthoni nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosja egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az alapjogi biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően.

A testület ennek kapcsán elvi élel azt mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Magyarország Alaptörvényének és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény hatályba lépésével az alapvető jogok biztosaként követni kívánom azt a gyakorlatot, hogy míg az Alkotmánybíróság eltérő álláspontokat nem fogalmaz meg, eljárásom során irányadónak tekintem a testület eddigi megállapításait.

A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga vonatkozásában az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése kimondja, hogy: „Magyarország külön intézkedésekkel védi [...] a gyermekeket [...]”; valamint az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése szerint: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”

A Gyermekjogi Egyezményt az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20-án egyhangúan fogadta el és 1990. szeptember 2-án lépett hatályba. A következő évtizedben az ENSZ tagállamok – három ország kivételével – ratifikálták. Ezzel a Gyermekjogi Egyezmény a legszélesebb körben elismert nemzetközi emberi jogi szerződéssé vált. Magyarország, mint az elsők között ratifikáló országok egyike, nemzetközi kötelezettséget vállalt, hogy érvényesíti a gyermekek alapvető jogait és gyakorlatban alkalmazza a Gyermekjogi Egyezmény előírásait.

A Gyermekjogi Egyezmény 1. cikke alapvetésként rögzíti, hogy *„az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”*

A gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét megfogalmazó 3. cikk szerint „1. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdekét veszik figyelembe elsősorban... 3. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban.”

A családjuktól megfosztott gyermekek jogainak védelme vonatkozásában a Gyermekjogi Egyezmény 20. cikke kimondja, hogy „1. Minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.”

III. Az ügy érdeme tekintetében

1. A gyermekvédelmi rendszer átalakításának más aspektusaival (gyermekvédelmi gyámság bevezetése) foglalkozó *AJB-1380/2014. számú jelentésben* hangsúlyoztam, hogy különösen a gyermekvédelem rendszerével összefüggésben fontos kiemelni, hogy szükséges az intézményi férőhelykiváltásról szóló stratégia olyan irányú felülvizsgálata és módosítása, amely a végrehajtás során határozott irányelveket rögzít a testvérsorok, és az érintett fogyatékosággal élő gyermekek Alaptörvényben, valamennyi hazai jogszabályban és nemzetközi, valamint európai uniós dokumentumban deklarált alapvető jogai érvényesülése vonatkozásában. E jelentésemben ismételten felhívtam a figyelmet arra, hogy intézményi ellátások kiváltásában nagyon fontos a folyamat vezetésének megtervezése, a különböző érintett szektorok közötti együttműködés és a szolgáltatások igénybevevőinek bevonása is, ami vonatkozik a gyermekekre is. Az átalakítás központi elemei a holisztikus, gyermekjogi szemlélet, a prevenció, a célzott, személyre szabott ellátások és szolgáltatások, az erőforrások átcsoportosítása az alternatív ellátási formákba, a gyerekköthetők fokozatos felszámolása (és ezzel párhuzamosan az újak építésének moratóriuma), és az univerzális ellátások biztosítása, amelyekkel minden család elérhető, akinek segítségre van szüksége.

A rendszer hatékony átalakításához szükség van az egységes és átfogó tervezésre, monitorozásra és értékelésre. A szociális, egészségügyi területen és az oktatásban dolgozó szakembereknek több, jobb képzésre és magasabb fizetésre van szüksége.

A *gyermekvédelmi alapellátást* érintő korábbi ombudsmani vizsgálatok⁶ is feltárták, hogy az alapellátásban dolgozó családgondozók a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermek családjának gondozásával, megerősítésével összefüggő feladataikra fordítják (tudják fordítani) a legkevesebb figyelmet. A gyermek hazagondozása érdekében a gyermekjóléti alapellátás és szakellátás együttműködését, a gyermekjóléti alapellátás fejlesztését kiemelkedő jelentőségűnek tartom. Ismét megerősítem azt, hogy egyetértek azzal, hogy a súlyos, összetett problémákkal küzdő családok számára csak komplex módon való segítségnyújtással kísérelhető meg a család eredeti funkciójának helyreállítása. Osztom a szakmai véleményeket a tekintetben is, hogy a szakellátásba kerülés lehetőség szerint prevencióval, illetve az alapellátás keretében tett intézkedésekkel kell elkerülni (pl. felnőttképzés, munkahelyteremtés, lakhatási segítség, egészségvédelem, szülői szerepre való felkészítés, családtervezés).

Tekintettel arra, hogy mind a stratégia felülvizsgálatára, mind a gyermekjóléti alapellátás megerősítésének szükségességére a fent hivatkozott jelentésben is ajánlást tett az ombudsman már az emberi erőforrások miniszterének, azokat fenntartom és további külön intézkedést nem kezdeményezek.

⁶ Lásd OBH 4226/2006., 5158/2007., OBH 1905/2009. és AJB 2227/2010. számú jelentések.

2. A nevelőszülők és családjaik támogatása, a nekik szóló szolgáltatások korlátozottak, nem elegendő a szupervízió, és nincs egyértelmű felelősségre vonhatóság sem az elhelyezés megíúsulásakor, sem a valószínűsíthető abúzus vagy elhanyagolás esetében.

A nevelőszülők számára a jogszabályban meghatározott feladataik maradéktalan ellátásához elengedhetetlenül szükséges a tárgyi feltételek biztosítása is. Kritikus helyzetet eredményez az, ha a gyermekek megfelelő életszínvonalához nem biztosított a szükséges anyagi fedezet: az ellátmány nevelési díjból (az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 120%-a), valamint a külön ellátmányból (az éves nevelési díj 25%-a) tevődik össze, amelyek 2008. január elseje óta nem változtak. A gyermekek kihelyezésénél az ellátmányt csak utólag kapják meg a nevelőszülők, így a család a saját jövedelméből előlegezi meg a gyermek tartását (a nevelőszülők sok esetben ilyenkor is hitelért kénytelenek folyamodni).

Komoly gondot jelent a nevelőszülői családoknak a tartós beteg, vagy speciális szükségletű gyermek számára szükséges folyamatos egészségügyi ellátás biztosítása, a speciális gondozási előírások betartása, a gyermek egyéni szükségleteihez igazodó igényeinek megfelelő ellátás biztosítása, mint ahogyan adott esetben a gyermek képességeinek kibontakoztatása is. *Az ombudsman már korábbi jelentésekben is felhívta a figyelmet,⁷ de itt is szeretném hangsúlyozni, hogy, a nevelőszülőnek járó juttatások jogszabályi előírásoktól eltérő (pl. határidőn túli) folyósítása visszásságot okozhat a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekeket gondoskodáshoz és védelemhez való joga vonatkozásában. A munkavégzéshez szükséges tárgyi feltételek hiányossága, amely adott esetben a gyermekek képességének kibontakoztatását, rosszabb esetben megfelelő ellátását is akadályozhatják, állandósítja a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszásság bekövetkeztének a veszélyét.*

3. A megkeresésemre adott válaszok szerint, az UNICEF Magyar Bizottságnak, a Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesületnek, az SOS Gyermekfalunak Magyarországnak, a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítványnak, a Fészek Gyermekvédő Egyesületnek, valamint a NOFÉSZ-nak lehetősége volt szakmai körben megfogalmazni véleményét a gyermekvédelmi rendszer átalakítása és az új nevelőszülői képzés előkészítése során. *A hivatkozott szervezetek tájékoztatása szerint nem volt lehetőségük a tananyag megismerésére és annak előzetes véleményezésére.* Jóllehet az NCSZI igazgatója beszámolt arról, hogy a TÁMOP-projekt keretében készült háttér tanulmány, az általam megkeresett fenti szervezetek egyike sem tud előzetes hatástanulmány, átfogó felmérés készítéséről. A Hivatalomban folytatott szakmai egyeztetés során a (nevelőszülői hálózatot működtető, illetve a nevelőszülői képzést is bonyolító) szakemberek kiemelten hangsúlyozták, hogy frontális oktatásban nevelőszülőiséget tanítani nem célszerű, illetve a dömpingszerű sokórás képzés sem célravezető. A NOFÉSZ összegző véleménye szerint, a nevelőszülők döntően nem kaptak elegendő biztos információt a kötelező továbbképzésről, így sok esetben kényszernek érezték a 400-500 órás továbbképzés elvégzését. *Vizsgálatom során nem kaptam egyértelmű választ arra a kérdésre, mi indokolta a képzés óraszámának ilyen nagy mértékű megnövelését, mint ahogyan az sem állapítható meg, milyen szakmai érvek indokolták a korábban jól bevált, saját élmény alapú, személyiségfejlesztő elemeket is magába foglaló tréning, a FIKSZ-program adaptálása mellőzését.*

Az egy évig tartó képzés nagyon nagy terhet ró a családokra, főként szombati napokon (vagy a különleges szükségletű gyermekek esetében egyébként is) a gyermekek felügyeletét nehezen tudják megoldani. Segítők hiányában nem méltányos, hogy a hiányzást csak nagyon kis mértékben engedélyezi a jogszabály, és még a gyermek betegsége, vagy kihelyezés esetén sem igazolt a távollét. A nevelőszülők lakóhelye és a képzési hely közötti sokszor nagy földrajzi távolságok további gondokat jelentenek.

---

⁷ AJB 2478/2011., az AJB 3416/2011., az AJB 3488/2011., az AJB 6424/2010 és az AJB 680/2011 számú ügyek

Véleményem szerint mind az érzelmileg kiszolgáltatott helyzetben lévő, szakellátásban élő kiskorú gyermeket, mind a nevelőszülőt bizalmi légkör kell, hogy körül vegye, ennek hiányában ugyanis nem beszélhetünk a gyermek mindenképp felett álló érdeke maradéktalan megvalósulásáról, s ennek a megfontolásnak a nevelőszülők ellenőrzésének gyakorlatában is tükröződnie kell. *Álláspontom szerint – a szaktárca professzionalizációra törekvő, segítő szándékú törekvéseinek elismerése mellett – az intézménykiváltást célul tűző stratégia megvalósítását valamint a szakellátást veszélyeztetné, ha a képzés és a nevelőszülői rendszer átszervezése miatt az elkövetkezendő években tömegesen hagynák el a pályát a nevelőszülők, vagy maradnának el új jelentkezők. A jelenlegi – átmenetinek tartott – rendszer és képzési struktúra, elsősorban a jelenleg is a nevelőszülői hálózatban élő, vagy éppen kihelyezésre váró gyermekek jogainak védelme érdekében további finomhangolásra szorul⁸.*

4. A gyermekjogi képviselők feladatellátása vonatkozásában, az AJB 6579-2013. számú jelentésemben is egyetértettem az OBDK főigazgatójának azon álláspontjával, miszerint az OBDK az egészségügy területét érintő eljárásához hasonlóan, a gyermekjogi képviselők útján tájékoztatást kérhessen a gyermekvédelmi szolgáltató vezetőjétől, a fenntartótól, illetve az államigazgatási szervtől, valamint javaslatot tehesen a gyermekvédelmi intézmény, a fenntartó illetve a szociális és gyámhivatal részére intézkedés megtételére, amennyiben olyan tény, körülmény merül fel, vagy olyan intézkedés, mulasztás történik, amely gyermekjogi sérelmet okoz.

Hivatkozott jelentésekre reagálva az EMMI is kiemelte a gyermekjogok védelme megerősítésének szükségességét a gyermekvédelmi szakellátás során. *A gyermekjogi képviselők, mint a gyermekjogvédelmi rendszer kulcsszereplői, kiemelten fontos feladatot látnak el. Több korábbi jelentésemben (legutóbb 2013-ban, AJB-5863/2012. ügyszámon) foglalkoztam a gyermekjogi képviselői rendszer működésével, és tettem ajánlást a gyermekjogi képviselők megerősítésére. E megállapításaimat változatlanul fenntartva jelzem, hogy a gyermekjogi képviselők aktívabb – akár a fent javasolt módon történő – bevonása, létszámuk emelése mellett, hozzájárulhat az eredményesebb jogvédelmi munkához, a jó közigazgatás modelljének megfelelő, jobban működő gyermekvédelmi szakellátás rendszeréhez⁹.* Egyetértve az OBDK főigazgatójával, miszerint a gyermekjogi képviselők elérése a nevelőszülőknél élő gyermekek számára még nehezebb, mint az intézményben élő gyermekek esetében, *a fogadóóra tartási kötelezettség hiánya a nevelőszülői hálózatok központi/területi irodáiban, a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasság bekövetkeztéhez vezethet.*

Intézkedéseim

Az Ajbt. 31. §-a alapján, az általam vizsgált alapjogokkal összefüggő visszasságok jövőbeni bekövetkezése lehetőségének a megelőzése érdekében *felkérem az emberi erőforrások miniszterét, hogy*

- fontolja meg a gyermekjogi képviselők jogkörének – a megállapításaimban foglaltaknak megfelelő – kiterjesztését, és létszámuk lehetőség szerinti növelését;
- fontolja meg, nem lenne-e szükséges a nevelőszülői képzési anyag és struktúra további finomhangolására.

Budapest, 2015. január

Székely László sk.

⁸ A Gyvt. 2015. január 1-jétől hatályos módosítása főként a nevelőszülővé válás feltételeit, a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony megszüntetését és szüneteltetését, valamint a szabadság kérdését érintette.

⁹ A Gyvt. 2015. január 1-jétől hatályos módosítása főként a gyermekjogi képviselők közfeladatot ellátó személynek minősítését, valamint a gyermekjogi képviselők gyermekvédelmi jelzőrendszeri taggá válását érintette.

1. számú melléklet

1. számú táblázat: A nevelőszülők száma 2013. december 31-én a nevelőszülői hálózat működtetőjének székhelye szerinti megoszlásban

KSH OSAP 2013. ÉVI ELŐZETES ADATOK				
Megyekód	Megyenév	Hivatásos nevelőszülők	Hagyományos nevelőszülők	ÖSSZESEN
1	Budapest	96	661	757
2	Baranya megye	23	190	213
3	Bács-Kiskun megye		362	362
4	Békés megye	11	126	137
5	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	49	474	523
6	Csongrád megye	17	351	368
7	Fejér megye	6	186	192
8	Győr-Moson-Sopron megye	11	50	61
9	Hajdú-Bihar megye	19	845	864
10	Heves megye	6	74	80
11	Komárom-Esztergom megye	2	115	117
12	Nógrád megye		89	89
13	Pest megye		471	471
14	Somogy megye	10	217	227
15	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		682	682
16	Jász-Nagykun-Szolnok megye	10	191	201
17	Tolna megye	4	157	161
18	Vas megye	7	31	38
19	Veszprém megye	17	97	114
20	Zala megye	5	91	96
		293	5460	5753

**2. számú táblázat: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülők száma
gyermekkorú és nagykorú bontásban 2007-2013-ben az adott év december 31-
én**

	2007. (fő)	2008. (fő)	2009. (fő)	2010. (fő)	2011. (fő)	2012. (fő)	2013. (fő)
0-17 éves	17 145	17 532	17 514	17 792	18 287	18 464	18 674
18-25 éves	4 102	3 970	3 902	3 626	3 162	3 070	2 954
Összesen	21 247	21 502	21 416	21 418	21 449	21 534	21 628

Forrás: KSH OSAP 2007 – 2012. 1209. sz. adatlap, 2013-ra 1209. sz. adatlap előzetes adatok

**3. számú táblázat: Gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezettek 1988-2013.
közötti gondozási formánkénti létszáma**

Tárgy év dec. 31-én	Nevelő- szülőnél elhelyezet- tek száma (fő)	Gyermek- otthonban és lakásotthonban, utógondozó otthonban, lakásotthonban elhelyezettek száma (fő)	Egyéb helyen (ápoló-gondozó otthonban, gyermekvédelmi külső férőhelyen elhelyezettek) száma (fő)	Összesen (fő)	Összesenből nevelő- szülőnél elhelyezettek aránya (%)
1988.	7.733*	18.910**		26.723	28,93
1998.	9.196	11.201	2.518	22.915	40,13
1999.	9.464	10.423	2.658	22.545	41,97
2000.	9.747	10.261	2.032	22.040	44,22
2001.	10.163	10.409	72	20.644	49,22
2002.	10.576	9.877	189	20.642	51,23
2003.	10.824	10.126	172	21.122	51,24
2004.	11.127	9.990	159	21.276	52,29
2005.	11.235	9.750	231	21.216	52,95
2006.	11.031	9.924	396	21.351	51,66
2007.	11.856	9.087	201	21.144	56,07
2008.	11.729	9.053	720	21.502	54,54
2009.	12.167	8.714	587	21.468	56,67
2010.	12.270	8.479	669	21.418	57,28
2011.	12.632	8.371	446	21.449	58,89
2012.	12.906	8.218	410	21.534	59,93
2013. ***	13.457	7.770	401	21.628	62,22

Forrás:

- Statisztikai Tájékoztató Gyermek- és Ifjúságvédelem, Gyámügyi Igazgatás 1989
Népjóléti Minisztérium Budapest, 1991.

- 1998. évi „Tájékoztató a család, gyermek- és ifjúságvédelemről” (Szociális és Munkügyi Minisztérium, Budapest 1999.)

*1988-ban nevelőszülőnél, szülőnél elhelyezettek együttes adata

**1988-ban valamennyi nem nevelőszülőnél, szülőnél elhelyezettek együttes adata (Tájékoztató 17. old. 2. tábla és 26. old. 18. tábla)

*** KSH OSAP 2013. 1209. sz. adatlap előzetes adatok